

AQOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2021. ősz
XIV. évfolyam 3. szám

Apokrif

” Minden dolgunkat
” utoljára csináljuk egyszer

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIV. évfolyam, 3. szám
2021. ősz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (*vers*)

Szerkesztők

Murzsa Tímea (*próza, Apokrif Online*)

Mizsur Dániel (*kritika*)

veress dani (*kép*)

Tamás Péter (*műfordítás*)

Anima Praesens

Fráter Zoltán

•

Munkatársak

Molnár A. Aliz (*tördelés, Apokrif Online*)

Tarcsay Zoltán (*címlap/design*)

Bali Farkas Péter (*szerkesztőségi asszisztens*)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottyá munkája.

Copyright © 2021 Az Apokrif 2021/3. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 7** **Balla Zsófia**
Pilinszky János
- 8** **Élő Csenge Enikő**
most nem
- 9** **Ahmet Hamdi Tanpınar**
Az Időszabályozó Intézet (részlet; ford. Szöllőssy Balázs)
- 16** **Nagy Márta Júlia**
Lelet
- 19** **Ádám Gergő**
Junkies
- 30** **Veréb Árnika**
Szívtelenek vagytok, s minden másnál irigyebbek, istenek,
és haragusztok az istennőkre; A bátor akhájok megsegítése
- 34** **Körtési Márton**
Paszuly; Vaku
- 36** **Littner Zsolt**
A pigmenthiányos lány
- 44** **Oravecz Imre**
Alkonynapló (részletek)

Látószög

- 52 Eged Bertalan:** *Esztétikus kísértetidézés, avagy bozótharc*
Mark Fisher sötét erdejében
(Fridvalszki Márk művészetéről)

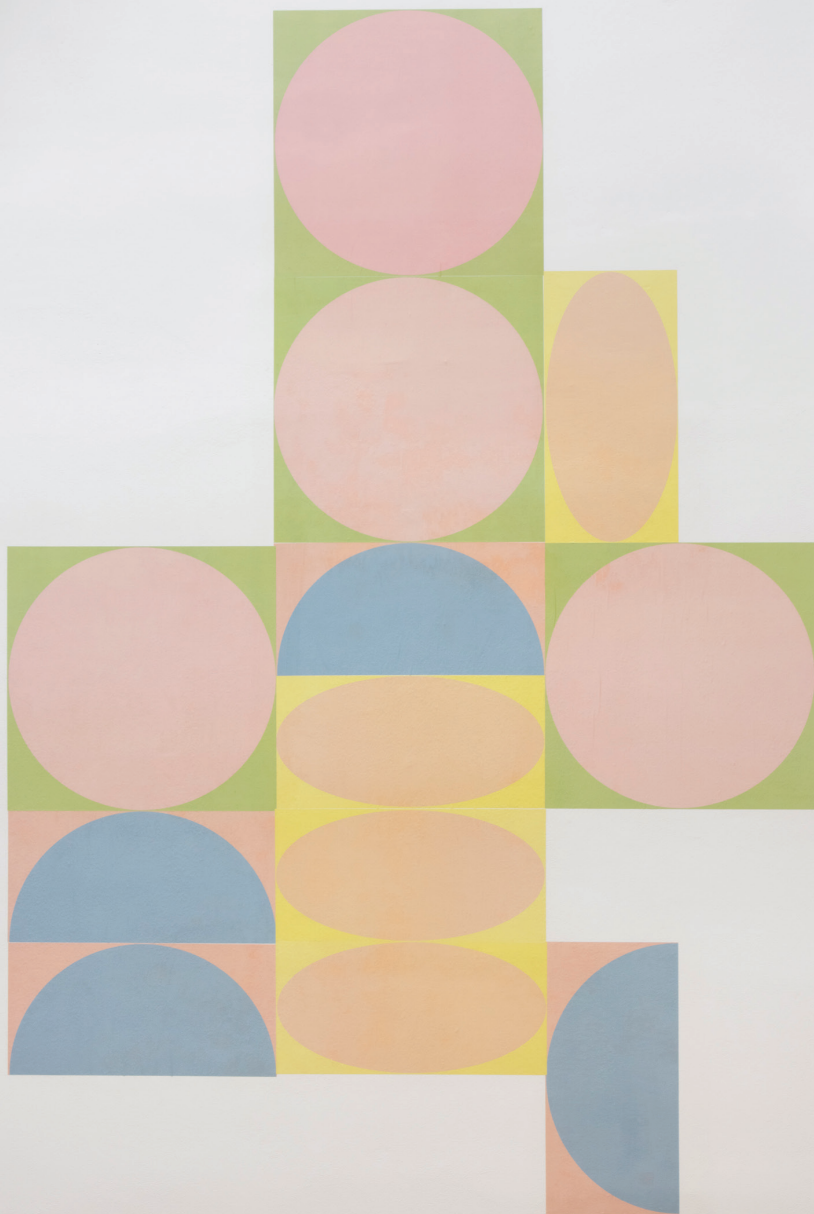
Látótávolság

- 59 Mohos Máté:** *A teremtés forradalma*
(Kácsor Zsolt: Cigány Mózes. Anarchista történet)
- 63 Kőhegyi András:** *„Ez a világ kétségbeesetten próbálja
színesre festeni magát”*
(Kiss Tibor Noé: Beláthatatlan táj)
- 68 Dávid Gergő:** *Abszurd olvasatok*
(Almási Miklós: Az abszurd Shakespeare. Rendhagyó
olvasópróbák)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Fridvalszki Márk** művei közül válogattuk.

A borítón a *Mirage* sorozat első két lapja szerepel
(mindkettő 2019, gouache, papír, 21 × 29,7 cm).

Fridvalszki Márk

Modular Joy, 2020

digitális nyomtatás, blueback papír, 25 × 50 cm

fotó: Eva Rybářová

Balla Zsófia

Pilinszky János

Te, az Istennel összezárva
a legnagyobb cetben,
a fényt visszaverő világban:
az örökléted leülöd.
Illatozik szüntelen halálod.
Az igazsághoz mindig lesz erőd.

Élő Csenge Enikő

most nem

milyen régen eldöntöttük már,
hogyan nem pingvinként éljük az életet.
mi igazi szárnyakat akartunk,
erős szárnyakat,
csapdosni a város peremén,
felhőt enni a hidak felett.
vagy karmunkra húzni egy-két pockot,
vadregényes tájakon császkalni,
felkapaszzkodni a szél hátán,
suhanni, suhanni, suhanni.
lazacot fogni, lakmározni rózsa bőrét,
mi nagyok akartunk lenni,
nagyok és szélesek.

eldöntöttük azt is, hogyan nem állunk meg,
nem lesz fészkek, odúk, barlanglakás,
vándorok leszünk,
pocsolyákban fürdünk, ha kell,
magokat és füvet rágcsálunk,
élvezni fogjuk,
azt mondjuk majd, ez a szabadság, az élet,
és kérkedünk vele,
mert minden a miénk,
a híd, a város, a szél,
nem választunk, nem várunk,
sárban hempergünk, dombtetőről gurulunk,
csak gurulunk, mintha az isten gurítana,
és mondaná, ezek nem szédülnek, ezek gurulnak, szállnak,
annyira szabadok,
most nem szólhatok nekik, hogy mindjárt vége.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Az Időszabályozó Intézet

(részlet)

Akik ismernek, tudják, hogy nincs valami sok dolgom az írás és olvasás tudományával. Olvasmányélményeim – ha leszámítjuk a gyerekkoromban olvasott Verne- és Nick Carter-történeteket – kimerülnek néhány történelemkönyvben, amelyekben átugrottam a francia és perzsa szavakat, és néhány olyan mesekönyvben, mint a Tutináme, az Ezeregyéjszaka, vagy az Avicennáról szóló történetek. Később, még az intézet megalapítása előtt, munkanélküliként időnként bele-belenéztem otthon a gyerekek tankönyveibe, olykor pedig Edirnekapi vagy Şehzadebaşı kávézóiban – ahol egész napokat töltöttem, mert máskülönben csak a Koránt recitálhattam volna – elolvasgattam az újságokban néhányat a sorozatban közölt történetekből vagy a cikkekből.

Olvasmányaim közé sorolhatóak még doktor Ramiz pszichoanalitikai témájú publikációi; az igazságügyi orvosi vizsgálatom során ő foglalkozott a kezeléssel, és később is nagyon jó volt hozzám. Biztosíthatom önöket arról, hogy az utolsó betűig elolvastam ennek a komoly dolgokkal foglalkozó, tudós személynek a könyveit és cikkeit, aki oly nagy figyelemmel fordult irányomba. Ugyanakkor bármily súlyos és komoly témákat is világitanak meg munkái, ezek semmilyen hatással nem voltak irodalmi ízlésemre vagy észjárásomra: kizárólag arra voltak jók, hogy doktor Ramizzal való hosszú beszélgetéseink során – mindig ő beszélt, és én hallgattam – elfedjék hozzá nem értésemet. Az ember nem felejtí el a gyerekkorában megszerzett jó modort. Apám ellenezte, hogy bármit is olvassak, bár eleinte kivételt tett az arab nyelvtan és szintaxis olyan alapműveivel,

mint az Emszile vagy az Avámil. Talán ennek a cenzúrának vagy tiltásnak köszönhető, hogy minden érdeklődésemet elvesztetem az olvasás iránt.

Mindennek ellenére életem egy pontján sikerült megírnom egy rövid könyvet. Azonban ezt nem önmagam népszerűsítésére – hogy mások majd azt mondják, „Nézzétek, a mi Hayri İrdalunk írt egy könyvet!” –, se nem valamiféle erős, ellenállhatatlan készítés hatására írtam. A későbbiekben kifejtem majd, hogy milyen céllal, milyen feltételek mellett, hogyan és miért írtam ezt a művet, amely a mára megszűnt (hogy pontosabban fogalmazzak: Halit Ayarçı váratlan közbenjárásának köszönhetően folyamatos felszámolás alatt álló) intézetünk kiadványai közt jelent meg. Annyit már most elmondhatok, hogy bármilyen elismerést, amit ezért a művemért kaptam, amely az órásk mestere, Öszentsége Zamani Sejk életét és felfedezéseit mutatja be, kizárólag intézetünk alapítója, jótevőm, barátom, Halit Ayarçı kiválóságának köszönhetek, aki a semmiből tett azzá, aki vagyok. Bármi, ami az életemben jó, szép vagy hasznos volt, ehhez a nagy emberhez kötődik, aki három héttel ezelőtt hunyt el autóbalesetben. Ennek bizonyítékeként talán elegendő lesz, amit Muvakkit Nuri Efendivel – akivel egy időben együtt dolgoztam – kapcsolatban elmondok majd, és hogy amikor az órásmesterséggel kapcsolatban beszéltem neki, azonnal rátalált Ahmet Zamani sejkre, és azt is felfedezte, hogy IV. Mehmet korához kapcsolódik, ami már-már akkora teljesítmény, mint az intézetünk megalapítása.

Ez a két felfedezés együtt alkotta aztán a középpontját az időünnepeinknek, melyeket egy időben fényesen megültünk. A könyvet számos nyelvre lefordították, és mind külföldön, mind hazánkban olyan komoly és beható visszhangja volt, ami önmagában mutatja, hogy drága elhunyt barátom, Halit Ayarçı egyáltalán nem tévedett sem abban, hogy Öszentsége Ahmet Zamani élt, sem abban, hogy melyik században. Nekem pedig,

bármennyire nem a saját ötletemen alapult, életem legfontosabb történése volt, hogy a nevemet hordó könyvet tizen-nyolc nyelvre lefordították, hogy ezeken a nyelveken készült újságok írtak róla, vagy az, hogy egy olyan nagy tudós, mint Van Humbert, Hollandiából jött el egészen idáig, hogy velem találkozzon, és meglátogassa Ahmet Zamani sírját.

Habár ez utóbbi eléggé kellemetlenné vált. Egy külföldi tudós alapos kérdezősködéseire válaszolni, és egy olyan ember sírját megtalálni, aki fizikai formában sosem élt, még tolmács segítségével is nehezebb, mint az ember gondolná. Előbbiből újságírói szaknyelven „a dervisek szókincse és önmagát elidegenítő, vagy még inkább elnéző viselkedése” mentett ki, utóbbiból pedig az, hogy elődeink számos különböző nevet használtak.

Miután néhány napot mászkáltunk Edirnekapi és Eyüp sírkertjeiben és a karacaahmeti temetőben, egyértelművé vált, hogy mindenképpen meg kell találni egy Ahmet Zamani Efendit. És hát meg is találtuk. Nem különösebben bánt, hogy egy halott személyiségét kissé megrenováltam. Legalább ennek az embernek a sírját felújították, és megismerték a nevét. A dicsőség és a balsors is az Úr kegyelméből történik. A sírról készült fényképek Hollandiából indulva az egész világon megjelentek az újságokban, természetesen azzal a kikötéssel, hogy egyik kezemmel a síron, a másikkal felöltömet, kalapomat vagy újságot tartva én is rajta legyek.

Mikor ma ezekre gondolok, egyetlen dolgot bánok: Van Humbertnek, aki oly sok jót írt a könyvemről, aki bemutatott a világnak, aki napokon keresztül követett gyalogszerrel, nem engedtem meg, hogy akár egyetlen képet is csináltasson, ahol a sírnak támaszkodik. Minden alkalommal, amikor megkért, visszautasítottam azzal, hogy „Akárhogy is nézzük, ön keresztény, fájdalmat okozna a lelkének!”, és csak annyit hagytam, hogy a jobb oldalamon álljon. De ha jobban belegondolunk, engem is

meg lehet érteni: ez az alak hónapokon keresztül csak a gondot okozta nekem. Mit jön itt ide nekem, és bontja meg a világom kényelmét? Mi olyan emberek vagyunk, akik a magunk világában élünk! Mindenünket magunkhoz igazítjuk. De amint a későbbiekben látni fogják, Van Humbert végül bosszút állt rajtam.

Így igaz, se olvasni, se írni nem szeretek. És mégis, ma reggel egy hatalmas füzetet vettem magam elé, és nekiálltam megírni emlékeimet. Sőt, emiatt a szokásosnál korábban, reggel ötkor keltem. Szolgálóink, férfiszakácsunk, Arif – egyetlen hibája, hogy bolui, azonkívül igen jól főz –, Zeynep asszony, az arab házvezetőnőnk, akiért túvé tettük a várost, míg megtaláltuk, hogy azt a régi jó ízt hozza a háztartásba – milyen furcsa, hogy míg gyerekkoromban annyi fekete volt Isztambulban, addig mára olyan, mintha importáru lenne –, egyszóval mindenki, aki az Óra Villát keze munkájával működteti, még aludt. Így magam voltam kénytelen kávé főzni, hogy aztán karosszékembe süllyedve gondolatban megpróbáljam elsorolni a történeteket, szem előtt tartva azt, hogy egy összefoglaló munkában, különösen egy visszaemlékező típusúban, mi az, amit az őszinteségnek nevezett dolog úgy ítél meg, hogy nem kell róla beszélni vagy meg kell változtatni, ki kell válogatni, és mi az, amit mindenképpen hangsúlyozni kell benne.

Mert én, Hayri İrdal, mindenekelőtt az őszinteség pártján állok. Minek írjon az ember, ha nem mond ki mindent nyíltan? Egy ilyen feltétlen őszinteség pedig mindenképpen megkíván egyfajta szűrést, válogatást. Gondolom, önök is egyetértenek azzal, hogy semmit sem lehet pontosan úgy elbeszélni, ahogy történt. Ahelyett, hogy félbehagynánk az elbeszélést, jól kell időzíteni, és olyan pontokat kell kiválasztani, amelyekben az olvasóval feltétlen egyetértésben vagyunk. Mert az őszinteség nem egy emberen áll.

Mindezek után se higgyék, hogy azt gondolnám: az életem olyan fontos, hogy mindenáron el kelljen mesélni, vagy hogy

az életemnek nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint amekkorá. Mindig is úgy hittem, hogy a Teremtő nem azért adta az embereknek az életet, hogy írjanak, hanem hogy jól-rosszul megéljék. Egyébként is meg van írva az Isteni Jelenlét példányában, a sorsunkban.

Nem, amikor az emlékeim megírásáról beszélek, nem saját magamat akarom elbeszélni, csupán segíteni szeretnék abban, hogy bizonyos esetek, amiknek tanúja voltam, ne merüljenek feledésbe, valamint beszélni és emlékezni szeretnék arról a szent emberről, akit három héttel ezelőtt eltemettünk.

Én, az emberek legszerényebbje és legkevésbé értelmes, vagy ahogy a feleségem fogalmazott még az intézetünk alapítása előtti időben, leglomposabbja, ismerhettem egy valóban nagy, a feltaláló géniuszával megáldott embert. Éveket éltem mellette. Láttam a munkamódszereit. Tanúja voltam annak, ahogy egy ötlet szöveget üt a fejében, és hirtelen, mint egy fa, szárba szökken, aztán testet ölt. Életem részeként, napról napra nyomon követhettem, ahogy korunk talán legnagyobb és leghasznosabb intézménye, az Időszabályozó Intézet a szemei előtt hirtelen megjelenő szikrából felölti mai vagy inkább tegnapi formáját. Sőt, anélkül, hogy abba a megmosolyogtató helyzetbe kerüljek, hogy felmagasztaljam magamat, azt is elmondhatom, hogy a szerencsének és a véletlennek köszönhetően nekem, a szegény Hayri İrdalnak alkalmatlanságom ellenére ennek az intézménynek a megalapításában komoly szerep jutott.

Úgy látom, hogy a következő nemzedékek számára a legnagyobb hagyatékom az lehet, ha megírom mindazt, amit láttam és hallottam. Úgy alakult, hogy az ember, aki nálam jobban meg tudná írni intézményünk történetét, Halit Ayarçı, már nincs köztünk. Tegnap este megint az üres helyét láttam az asztalunknál. Soha nem fogom elfelejteni a feleségem könnyes tekintetét, amivel egész vacsora alatt az üres széket nézte. Mintha minden más idegen lett volna a számára azon kívül. Végül nem

bírta tovább, kendőjével megtörölte arcát, felkelt, és bezárkózott a szobájába. Biztos vagyok benne, hogy egész éjszaka sírt. Jogosan, hiszen ha Halit Ayarcı nekem jótevım, neki a legdrágább barátja volt. Az ötlet is, hogy megírjam ezeket az emlékeket, részben az ő teljesen helyénváló gyászából fakadt.

Sokat gondolkodtam magamban, az ágyamban fekve. „Hayri İrdal”, mondtam, „sok mindent láttál, tapasztaltál. Csak hatvanéves vagy, de több ember életére valót megéltél. Megízlelhetted a szegénység, az eltaszítottság minden fájdságát. Gyorsan és hirtelen lépkedtél fel a jólét lépcsőin. Olyan gondjaid oldódtak meg, amiket soha semmilyen erő nem tudott volna megoldani. Mindez mindig Halit Ayarcı jóvoltából történt. Ő húzott ki a szemétdombról. Mindenkiből, ami az életed, a gondolkodásod és a kényelmed ellensége volt, ő csinált barátot. A környezetben csak csúnyaságot, szegénységet, nyomorúságot láttál, majd hirtelen azt hallottad, hogy az emberben egy sor nemes öröm és boldogság van, és ráébredtél az emberi lélek nagyságára. Megtanultad szeretni a hozzád közel állókat. Még a feleséged, Pakize nemes oldalát is ő mutatta meg neked; gyermekeidről azt gondoltad, hogy a Teremtő azért küldte őket, hogy szenvedj tőlük, és egyszerre, általa tanultad meg, hogy mily áldás szülőnek lenni. Egy ilyen jó, tiszta, nagy, minden értelemben nagy barát emlékéért nem teszel semmit? Gondolj bele, mi volt az életed Halit Ayarcı előtt? Gondolj a házadra Edirnekapıban, a hitelezőkre, akik mindennap csöngettek kapudon, vagy az utcán vártak be, arra, hogy egy szelet kenyérért is hogy kellett küzdened... Aztán gondolj a mostani kényelmedre és boldogságodra!”...

(fordította: Szöllőssy Balázs)

Fridvalszki Márk

Time Out I, 2020

akril transzfer, rétegelt lemez, 75 × 110 cm, részlet

fotó: Biró Dávid

Nagy Márta Júlia

Lelet

Augusztus csontjai. Távolból felkélklő, hegyi falvak,
nyaralók visongásai. Betonra hulló, fekete eper,
tűzliliomok sápadt narancsa, hámló kerítés mögött az ugatás
és egy patakából gőzölgő városi legenda, mi más.
Széttaposott málnák között néhány ép szem. Túlburjándzott,
rákos szemölcsök egy nyirkos testen. Ez a párállás, ez a gőzölgés,
ez a kijárat éberségből egy metrószerelvény alagútjába –
becsúszom az álmzsákutcába, mögöttem a másik,
jó útról letért vagon dörömből.

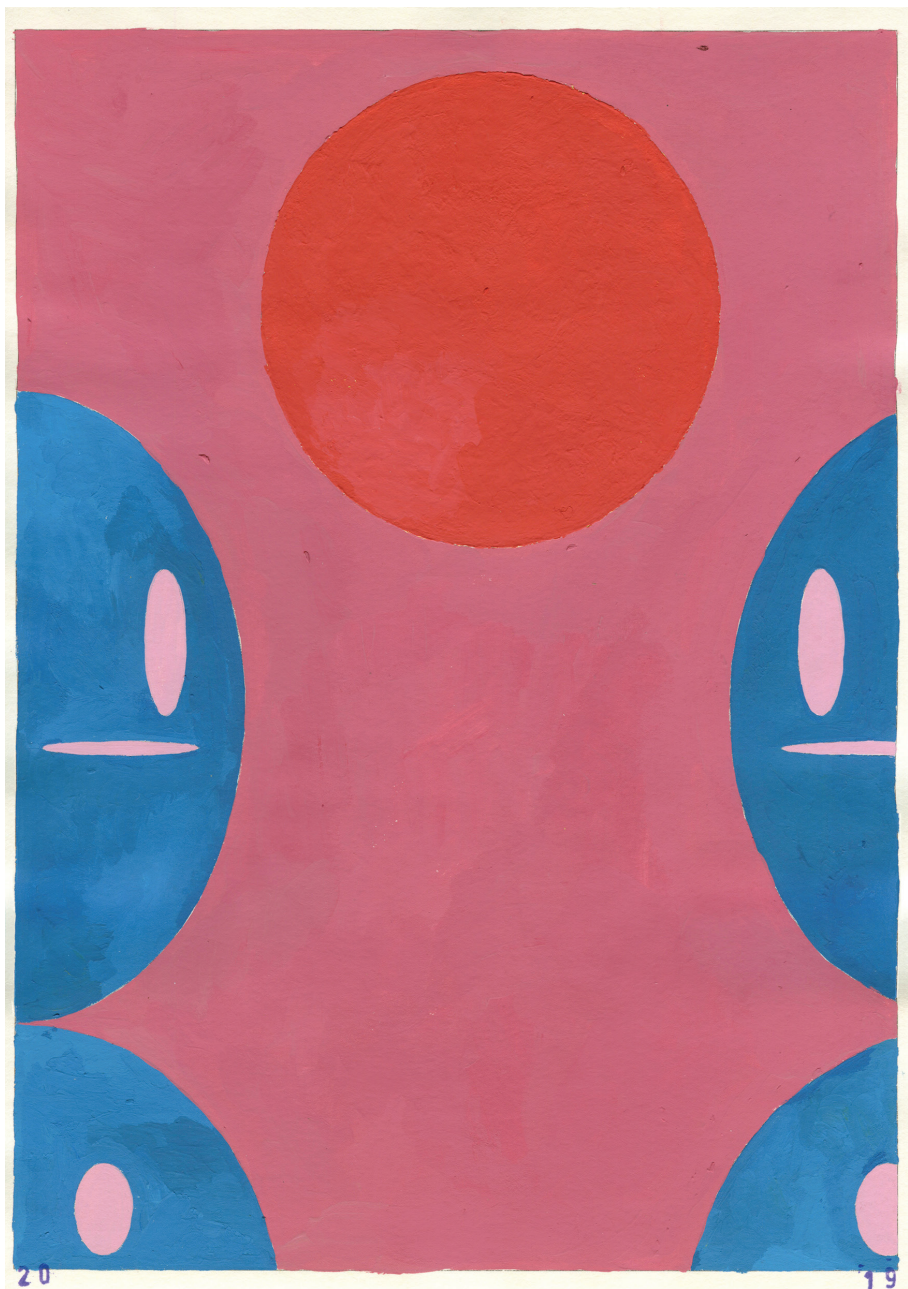
Augusztus csontjai, sunyin hunyorgó nap,
fehér hegyeken vöröslő foltok, lemészárolt népek
falvai. Kővár, mintha sav marta volna apróra
és amorfra, még egy hajnalodás, mindig
ez a nyirkosság, vizenyős bizonytalanság.

Augusztus csontjai, tízemeletesek gerince
kihalt állatok skanzenében. Kik kötnek belénk,
és kik kötnek meg, kik kötnek ki mágnespólusok
egyik sem kell, másik sem-tengelyében –
korhadt kerítésléc szálkáiba szűrődő, fehér eper,
egy fokkal hűvösebb, egy kicsit halkabban,
finomabban tapossa el ma.

Augusztus csontjai, aszalódás, szerelemmúmiák,
bebalzsamozott vallomások, félreértettek.
Vacak másolatok mind a relikviák.
Tűzliliomok sápadt parancsa, augusztus csontjai,
betonra hulló, fekete eper, szálkákra húzott, fehér eper,
nyomot hagy, leteper, valami vérszerű szivárog.

Augusztus csontjai, sütkérezés egy múmiára gabalyodva,
álviharként, sötétlő felhőelőjelekként tetőkre, ereszekre tolulva.
Kidobott cipők orrában torlódó baktériumfalka.

Augusztus csontjai, hatalom egy marék szederben,
bármiben, amit könnyű összepréselni. Az a féléjszaka
a fejem fölött, a laza kontyban összefogott hajból
kiszabaduló tincsek – nincs annyi szőrünk,
mert nem vagyunk állatok, mégis épp most
csak az határoz meg.

Fridvalszki Márk

Emerald Beyond I., 2019

gouache, régi papír, 21 × 29,7 cm

Ádám Gergő

Junkies

A lépcső sosem készült el. Az előző tulaj be sem költözött, elfogyott a pénze. Fogta a szolgálati fegyverét, leült az üres, sötét ház közepén, és szívta egymás után a cigarettákat. Csak egy apró lyukat hagyott maga után a falban. Az özvegy áron alul vált meg a háztól.

Egy évvel később Balu éppen kint játszott a kertben, ekkor hallotta meg a betonkeverőt és a labdapattogtatást. Eldobta a kislapátot, még a homokváron is keresztülgázolt, annyira kíváncsi lett. Gyerek költözik a szomszédba, gondolta.

Az utcán megcsapta a habarcs és a paprikás hal illata. Elért a szomszédig, ahol még mindig nem volt kerítés. Az udvaron betonkeverő forgatta a vizes maltert. Az ég szinte fekete volt. Egy kislány piros gumilabdát dobált a falnak. Olyan idős lehetett, mint Balu. Mérgesen összehúzta, és kissé lebiggyesztette az ajkát. Kék befőttes gumival összefogott haja vadul lobogott, ahogy újra és újra a falnak hajította a labdát. Csatt-csatt-csatt. Valahol takarásban kivágódott egy ajtó, és egy férfi elordította magát:

– Azt mondtam, befejezed, hallod?!

Erre a lány megdermedt. Balu is hirtelen gyorsabban szedte a levegőt, pisilnie kellett, de nem fordult vissza. Az ajtó becsapódott, mire a kislány megkönnyebbült. Ekkor vette észre Balut. Értetlenül nézett rá. Balu is értetlenül nézett vissza. A kislány szólalt meg:

– Te ki vagy?

– Balu. Itt lakok mellettetek.

– Az én nevem Csilla. Az apu fiamnak hív, de te ne hívj úgy.

Balu bólintott, és megkérdezte:

– Tudsz focizni?

– Azt nem, de játszhatunk Indiánásat.

– Az milyen?

– Az egy film. Az apu nézte egyik este, de elaludt közben. Ha este cigizik, mindig elalszik rögtön. Leültem mellé, és én néztem meg helyette, de ő nem tud erről.

– És hogy kell játszani?

– Tedd a pólód alá a labdát. Így. Ki kell, hogy kötözzünk.

Mivel nem találtak köteléket, megegyeztek, hogy Balu úgy tesz, mintha a simára vakolt falhoz lenne kötözve.

– Így. És most jövök én, és azt mondom, hogy *kali maaa*, aztán kitépem a szíved – és tényleg benyúlt a póló alá, hogy kihúzza a labdát –, te pedig azt mondod, *omnamsiva*.

– Az mit jelent?

– Nem tudom. Azt, hogy add vissza a szívemet. Ismételd, *omnamsiva!*

– *Omnamsiva, omnamsiva, omnamsiva...*

Kövércseppek hullottak az égből. A két kisgyerek ruhája pillanatok alatt elázott. Balu szó nélkül hazaszaladt. Csilla egyedül maradt a labdával. Aztán az apja kijött a kőművessel, és az eresz alá húzták a betonkeverőt. Mindkettőnek paprikás volt a keze és a szája. Az apja dühös volt, a másik férfi szédelősen lépkedett.

– Az a rohadt lépcső ma sem lesz meg.

– Akkor meglesz holnap. Én viszont most hazakerekezek, főnököm.

A pocakos, bor- és halszagú férfi felült a kopott Csepel biciklijére, és eltekert. Csilla apja összeszorított szájjal nézett utána, aztán a lányához fordult, és elkiáltotta magát:

– Mit állsz itt, fiam? Ha megfázol, még el is verlek!

Csilla érvesztes lett, az iskolában nem voltak barátai. Különcnek tartották. Balu pont emiatt kedvelte. Kapott éppen elég szabályt otthon. Balu apjának még a lépcsőn közlekedéshez

is megvolt a saját kis előírása: úriember a fokokat egyesével veszi, ha siet, akkor is, legfeljebb gyorsabban lépked. Ugyanígy minden edénynek, evőeszköznek megvolt a maga helye a konyhában, az ágyat minden reggel be kellett vetni, a cipőknek párhuzamosan kellett állniuk a szekrényben, a fűzőnek pedig a cipőbe kellett lógnia.

Ha Balu átment Csillához, megszűntek ezek a szabályok. A végtelen szabadság maradt. Persze, csak, ha Csilla apja nem volt otthon, márpedig csak betépni és aludni járt haza. Az évek során pocakot eresztett. Érett már a szívinfarktus és a rokokantnyugdíj. A lépcső helyére raklapokat fúrtak, hogy ne kelljen akkorát lépni. A tákolmányra vörös szőnyeget szögelték.

– Tessék, tiszta Hollywood – mondta a férfi, és bontott még egy sört.

Egyszer fordult elő, hogy Csilla apja rajtakapta őket a házban. A lány éppen Balunak mutatta a falba ütött lyukat.

– Golyónyom.

Aztán megjelent az apa, véreres szemmel meredt a fiúra.

– Te meg mit keresel itt, ha? – suttogta összeszorított fogai közül.

Balu már nyitotta a száját, de Csilla gyorsabb volt.

– Én hívtam át.

Közben olyan dacosan nézett, mint amikor Balu először látta. Hallani vélte a labda csattanását is a falon, aztán feleszmélt. Csilla elterült a földön. Mindkét orcája lángolt, de az egyik mélyvörös volt. Felállt. Farkasszemet nézett az apjával. Az már készült, hogy kiossza a következő sallert. Emelte a kezét, de Balu elkiáltotta magát:

– Ne! Inkább elmegyek!

Ezután találták ki a füzetet. Csilláék udvarából át lehet nyúlni egy kis lukon Baluék fészérébe. A palatetőt öreg lécek tartották, ám az egyik lécz egy rövid szakasza nem érintkezett a palával. Oda tömték be a piros-fehér zacskóba csomagolt vona-

las füzetet és egy tollat. Balu mindig megnézte, van-e üzenete, mielőtt átment Csillához. A lány csak ritkán beszélt az érzéseiről. Inkább leírta őket ebbe a kis füzetbe. És Balu mindent gondosan elolvasott.

Balu jogra jelentkezett, de nem végezte el. Unta. Inkább elment a Mekibe, ahol egy év után menedzser lett. Aztán megunt az is, és keresett mást. A szülei ennek ellenére büszkék voltak rá, hiszen bármibe fogott, abban sikeres lett.

Évával még az egyetemen ismerkedett meg. Sokáig levegőnek nézték egymást, aztán egyszer összefutottak Pesten egy Lidlben, és elkezdtek beszélgetni. Bevásárlás után még beültek valahova egy italra, az italból randi lett, a randiból párkapcsolat. Mozi, éttermek, színház, nagy séták, kis tapizások, együtt zuhanyzás, megint mozi, étterem, egymás kedvenc könyveinek elolvasása, nyaralás, több séta, kevesebb tapizás, Netflix, házhoz rendelt kaja, semmi összebújás, mert a babos burrito puffaszt. A párkapcsolatból együttélés lett, harminc négyzetméteren.

Aztán jött a baba és egy csendes esküvő. Csak a legközelebbi rokonokat hívták meg. Házaseset, minden évben két nyaralás belföldön, abból egy Szentgotthárdon. Balu imádta azt a helyet, pedig semmit nem tudott róla. Törzsvendégek voltak a Hotel Lipában. Esténként a várost járták, mintha keresnének valamit, de sosem találtak semmit.

Éva a hatodik hónapban járt. Sokat sírt. Úgy érezte, Balu mindig mellette van, de sosem igazán. Ha filmeztek, Balu megszembre nézett a tévénél. Sötét volt a tekintete, lehúzott redőny, amire egy másik filmet vetített belülről. A nő ilyenkor a pocakját simogatta, mintha nyugtatná a gyereket.

Egyik nap Balu készítette az ebédet, szelte le a mócsingot a húsról, kockára vágta a hagymát, és énekelte, hogy „Kérlek,

*vigyázz rám | Ha egyszer melléd ülök | De tövig nyomd a gázt
| Én száz alatt szédülök | Én nem utasítanék | Vissza egy ilyen
jó ajánlatot | Ébreszd fel | A bennem szunnyadó állatot | Csinálj
úúúgy | Csinálj úgy, mintha szeretnél!”*

Éva kilopakodott az egyszer egy méteres, hideg, sötét spájz-
ba, és sírt a porlepte pino noirok meg a zavaros rizlingek között.
Nem ivott. Kitartott. A nő dolga túrni. Ezzel nyugtatta magát.
Erősnek kell lennie, csak még egy kicsit, de a kicsi sosem lett ke-
vesebb. Zsebkendővel megtörölte a szemét, várt, hogy elmúljon
a pír, aztán levett a polcra egy befőttet, és kivitte a konyhába.

– De sokáig voltál – mondta Balu nevetve. – Már azt hittem,
eltévedtél odabent.

Éva is nevetett.

Csilla egyszer azt írta a füzetbe, rájött, miért hálnak előbb a
férfiak. *Nem bírják a magányt. A szervezetük azért adja fel előbb,
hogy ne maradjanak egyedül. A halálba menekül. A nők meg itt
maradnak magányosan, öregen, járják a temetőket, gondozzák
a sírokat. Sóhajtoznak, csendben engedik ki a fájdalmat. Olya-
nok, mint a kopott angyalszobrok. Beletelhet ezer évbe is, mire
elrágja őket az idő, addig meg túrni kell. Apa azért viselkedik
így, mert szerinte igazságtalan volt vele az élet. Nem bírja elvi-
selni, hogy anya már nincs.*

Balu nem értette ezt. Nem érezte. Mindkét szülője élt, és
olyan kiegyensúlyozottak voltak, mint a kifestőben a vonalak
közé precízen felvitt halvány színezés.

A két gyerek már benne járt a kamaszkorban. Tizenhárom
évesek voltak. Szerencsétlen szám. Nyáron Balu osztálykirán-
dulásra ment. Arra gondolt, elvihetné a füzetet, aztán inkább
csak lapokat vitt, majd arra írja le, mi történt vele, és bete-
szi a füzetbe, hogy Csilla is elolvashassa. Utolsó nap a tábor

röplabdapályáján játszottak. Nem röplabdát, csak úgy kergetőztek, Balu meg az egyik lány. Futottak a háló körül, a lány szaladt elől, a tizenhárom éves Balu utána. A lány elért a háló széléig, meg akarta kerülni, de a kifeszítő kábelben elesett, és azt mondta mindenkinek, hogy a Balu elgáncsolta. Hiába védekezett Balu, hogy a kábelben esett el, ő hozzá sem ért, mindenki csak őt szidta. Végül elvonult a faházba, ahol őt másik fiúval volt, de oda is utánament két lány, és faggatták, hogy ezt minek kellett. Akármit mondott, egyszerűen nem hittek neki. Dühében széttépte a papírokat, amikre leírta, milyen volt a kirándulás.

Másnap reggel hazabuszoztak, a vasárnap délután szabad volt. Amikor hazaért, ledobta a táskáját, a szülei megkérdezték, milyen volt a kirándulás. Jó volt. Kiment az udvarra, hátra a fészerhez megnézni, Csilla írt-e valamit a füzetbe. Hosszú szöveg várta. Csilla apja szombat délelőtt berúgott, pedig a számlákat kellett volna befizetnie, mert már felszólító levél is jött. *Utánamentem a kocsmába, hogy elkérjem a pénzt. Majd én befizetem, gondoltam, de egy öreg alkoholista megkérdezte apától, hogy ez a lányod? Azt felelte, ja. És ez is olyan hülye, mint az anyja volt? Erre apa nekiesett az öregnek, de annak meg ott volt a fia. Megragadta apát, és keresztüllökte a kocsmá üvegajtaján. Feküdt az üvegszilánkokon, próbált felállni, de csak még jobban összezavarta magát, a másik férfi meg ráült, és hátulról ütötte. Apa nagy nehezen megfordult, hogy a kezével védje magát, próbált visszaütni, de hiába. Minden csupa vér volt. Aztán leszállt róla a férfi, kotródjatok innen, mondta. Hazamentünk. Apa letusolt, a véres ruhákat szanaszét hagyta. Tisztát vett fel helyettük, de még mindig vérzett. Bontott egy langyos sört, és leült a kanapéra, összevázta azt is. Nagy sokára megszólaltam, most jobb? Jobb így, szétverve, véresen?! Erre nem mondott semmit. Később rendőrök csöngettek. Apa betépett, elaludt, de a rendőrök addig*

nyomták a csengőt, amíg fel nem verték velem. Bevitték. Én elbújtam a szobámban. Nem is kerestek. Egyedül maradtam az üres házban. Ha visszaérsz, gyere át. Tudom, hol van apám füve.

Csak ők voltak a házban. Balu döbbenetesen nézte az összevérzett kanapét, a padlón szétkent vörös foltokat. Csilla megfogta a kezét. Bementek a szobájába. Az ócska hifi végtelenítve játszott egy Junkies-dalt. Dallamosan indult, aztán egyre vadabbá vált. A lány egy kis fapipába fura szagú levélmorzsálat tett, meggyújtotta, szívott belőle, aztán Balunak adta. A második körre elkenődött az idő, lassan folyó, lucskos masszává vált. Balu nehezen vette a levegőt, Csilla sápadt volt. Odalépett Baluhoz, és megcsókolta. Az első csók pontosan olyan volt, mint amilyennek az időt érezték. Leheveredtek az ágyra, egy pillanatra sem hagyták abba. Benyúltak egymás ruhája alá. Örjítő volt a nyári melegben a másik nyirkos testének érintése. Balu egyszerre érezte magát tisztának és mocskosnak. Úgy gondolta, ez így helyes, de mindjárt el is felejtette, mi járt a fejében. Csak a csók volt, a test, az érintés, a földre dobott ruhák.

Másnap Csilla azt mondta, beszélni akar vele, amitől Balu megijedt, de aztán a lány megfogta a kezét, és minden gond elszállt. Csilla egy mukkot sem szólt. Csak mentek, a város szélére apránként visszacsorogtak a központba. Egy mellékutcánál végül megálltak, Csilla sóhajtott, az aszfaltot nézte.

– Aput börtönbe zárják.

A tenyerébe temette az arcát. Balu megölelte. Nem értette a dolgot, Csilla mindig is utálta az apját. Szinte nem is beszéltek. Aztán mondott még valamit, de nem értette.

– Micsoda? – kérdezte Balu.

– A mama ideutazott Szentgotthárdból, és este magával visz.

Sokáig álltak az üres kis utcán. Végül Csilla megtörölte a szemét, és megint elindultak. Lassacskán hazaérnek, de Balu ezt nem akarta. Elengedte a lány kezét. Már nem egymás

mellett mentek, Csilla elől, Balu hátul. A fiú rettenetesen fáradtnak érezte magát. Zúgott a feje, lassultak a léptei. Csilla vezette őt, lefordult egy sarkon. Balu megtorpant. Eltűnt előle a lány. Egy pillanat alatt tízszeresére nőtt a mellében fészkelő súly. Nem értette, miért csinálta, megfordult, és amilyen gyorsan csak tudott, futott. Messze járt már, amikor meghallotta a háta mögül a lány visítását.

– Baluuu!

Letépte, ahogy a sebtapaszt szokás.

Balu néha elment kocsikázni. Róttá a köröket a városszálen, céltalanul a sötétben, aztán mégiscsak elhagyta a várost, odakint már nem körözött, járta a hosszú, egyenes szakaszokat, és bömböltette a lejátszót. *Csinálj úgy, mintha szeretnél | Mintha valamit tehetnél | Hogy itt tarts kicsit még | Amíg a gyújtózsínór leég | Ezen a hordozórakétán | Ami a mennybe repít talán | Te is velem jöhetnél | Csinálj úúúgy, mintha szeretnéél!* Aztán elindul a gitárszóló, vonyít, mint az éjszakában csatangoló farkasok. Balu gyorsított, mintha egy rohadt nagy kő nyomná a mellét, és amiatt nehezedne el a lába. Száz. Az égen egy csillag sem volt. Az ujjai elfehéredtek a fekete kormányon, de ezt sem látta, máshol járt. Száztizenöt. Tele volt kátyúkkal az út, dobálták a kocsit, a kasztni majd szétszakadt, valami túlvilági recsegéssel egészült ki a zene. A dalszöveget már nem is figyelte. Száz-harmincöt. Ismerte a környéket, tudta, hogy erre a madár se jár sötétedés után, talán éppen azért, mert ilyen az út. Esetleg az ugró szarvast jelző tábla miatt. Trafipax sincs soha, ez csak egy út a semmibe, a világűrbe. Százhetven. Többet már aligha bír a kocsi, pedig ha eléggé felgyorsulna, Föld körüli pályára állhatna, visszamehetne az időben, a gyerekkorába, és amikor felnőtt, elég lenne mindig csak eljátszani ezt, végtelenre gyorsulni az

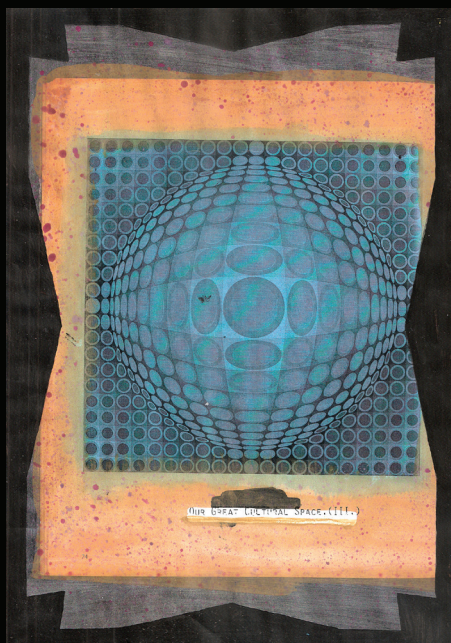
éjszakában, körözni a bolygó körül egy darabig egyedül, hogy aztán legyen valakije.

Balu ordított, hidegnek érezte a bőrét, mégis lángolt a teste. A jármű valahogy túllépte a száznyolcvanát, már tényleg olyan volt, mintha repülőgép lenne. Aztán levette a lábát a gáزرól, már nem ordított, a könnyek nem folytak végig az arcán, beleragadtak a szemébe, ragacsosak, régiek lettek. Óvatosan fékezett, elérte a törvényben megszabott sebességhatárt, még ment egy kicsit, aztán félreállt, kitette a vészvillogót. Kifújta magát, megvárta, hogy elmúljon a reszketés, hogy felszívódjon a torkába gyúlt sírás, pislogott, mintha most pótolná be az elmúlt perceket, aztán kitette az indexet, megfordult, és szép lassan hazavezetett.

Kísértetmódjára járkált a lakásban. Ivott egy fél sört, letusolt, megmosta a fogát, és befeküdt a felesége mellé. Éva a hasát simogatta. Odatéved Balu keze is. Ettől a nő mindig megnyugodott, úgy igazán. Ilyenkor azt hitte, Balu végre jelen van.

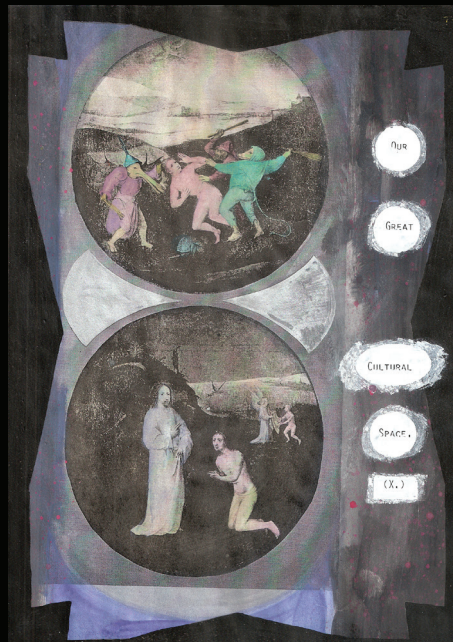
Balu becsukta a szemét. Képtelen volt kiverni a fejéből azt a Junkies-számot. *Ha elhagysz, számolj a ténnyel | Megcsallak egy fiktív személlyel | Nem bírok már a szenvedéllyel.* Látja az üres lakást, az összevázott kanapét, Csilla megfogja a kezét. Bemennek a szobájába, és megtörténik az, amiről sosem beszélt senkinek. Néha már azt hiszi, hogy csak álmodta az egészet. De minek álmodna valaki végtelen űrt magába?

Balu szorosan a feleségéhez simult. Éva a fenekén érezte a férfi növekvő izgalmát. Nem fordult meg rögtön, kiélvezte a pillanatot, hogy ott és akkor végre megint egymásra találtak. Jó apja lesz a gyerekeknek.

Fridvalszki Márk

Our Great Cultural Space I., II., III., X., 2013
vegyes technika, írógép, papír, egyenként 21 × 29,7 cm

Veréb Árnika

Szívtelenek vagytok, s minden másnál irigyebbek, istenek, és haragusztok az istennőkre

Kalüpszó Odüsszeuszhoz

Egész éjjel őrizem a tüzet,
hogy szegény tested a vékony takaró alatt
ki ne hűljön.

A tűzifa, amit hoztál, nem lesz elég.
Az utolsó tele van sós vízzel,
fekete füstöt köhög, sarkig kell tárnom
az ajtót, amit a szél miatt nehéz
nyitni és csukni,
de ki kell engednem a füstöt,
hogy szegény tüdőd a vékony takaró alatt
ragyogó maradjon.

A széltől elaludt a tűz, és a tűzifa, amit hoztál,
elfogyott. A két ócska szék könnyen törik,
félek, felébredsz a hangra, és megharagszol
a székekért, a fa hangosan recseg
és hangosan hasad.
Neveket karcoltak a karfára mindazok,
akik remélték, a menedék megőrzi őket mindörökre.
Sajnálom, kérlek bocsássátok meg,
szegény testét egyedül én.

Őrizem a tüzet, és várom,
hátha megszólal,
de csak egyre kisebb,
mint a kismadarak,
akiket kidobott
az anyjuk, és anyjuk
akartam lenni anyjuk
helyett,
de
hideg
a
kezem,
és hiába minden.

Elfogytak a székek,
a tűz épp csak akkora, mint a kisujjam.
Nem látom, szegény tested lélegzik-e,
jaj, a vékony takaró alatt.
Féltelek, ezért leszakítom az ajtót,
a szélben darabokra tépem,
ahogy a nagy istenek engem is minden éjszaka,
amikor a levegő olyan vékonyra sűrűsödik,
mint rajtad ez a takaró.
És kitépem az ablakkereteket is,
és üvöltök, és felajánlom annak az apró tűznek,
gyerünk, zabáld fel,
zabáld fel, zabáld fel az otthonom,
felajánlom magam is,
idefekszem az ablak roncsaira,
cédrusok és hasadó tujafák jóillata száll,
ahogy nagy lánggal égek.

Amikor felkel a nap,
és rózsaszín karjait kövéren és büszkén
benyújtja a lyukas falakon,
megcsipkodja szép arcod,
csinos madarak öltöztetnek,
a táskában egy jó, vastagfalú flaska,
benne még mindig langyos a kávé,
Odüsszeusz, te hazatérsz.

A bátor akhájok megsegítése

Próteusz lánya testvéreihez

Apám a sokezer maszk közül valódinak
éppen ezt a vén testet választotta,
amelynek bőrét korallmintában
marta meg a só, és csigahátú
kövek húzzák le mélyen ülő szemeit,
megmutatva
a szemgolyó mögötti
hús rúzsos nyákját.

Én másik testet akartam nézni,
még ha ez szárazságot és örök időkig tartó szomjat is jelent,
ezért odaadtam az akhájoknak
saját foltos bőrömet.

De igaz, nem kellett volna meglopnom titeket,
szépek, kiket nem sért ez a vén medvearc,
amelyen szörként nő a tengeri moha, és
a szájban, nyelv helyett, apró halak élnek.
Nem kellett volna lerabolnom rólatok a tengert,
hogy bőr nélkül csak kiéhezett,
csupasz női test legyetek a parton.
A hosszú, kemény szőrszálak megmaradtak
az ajkatokon, az emberférfiak megriadnak, mikor
íves hátatokra fordítanak, és meglátják arcotok.
De azért nem hátrálnak, csak
visszagördítenek a hasatokra.

Apánk már megtanulta levonni a tizenkettőt a létszámból,
most már a tizenkettő nélküli a teljes,
nem is gondol minket oda többé,
mikor előlép a vizekből, mint egy polip,
szeme alján inganak a csigahátú kövek,
ó, akhájaim, drága, bátor harcosok,
nektek adtam az igaz szót, nektek adtam
foltos hátamat és oly sokakét még,
és nem vittetek! Elbújtatok bárkátok mélyén,
és tovahajóztatok, tova el,
az út alatt kiszárítottátok a ritka bőröket,
kisgyermekeiteknek adtátok ajándécul,
és nem emlékeztek a tündérekre.

Körtesi Márton

Paszuly

erőviszony-erezet-hempergő-elhullat

maga köré csavarodik mint
gőzoszlop lobogó fazék felett
menekül saját hevétől emelkedik
vonagló test nyújtózik ég felé

törzsén pikkelyként hempergő levélraj
erezetéből az ősmítosz kiolvasható
ahogy oldalain átlapoz a napsütés
mint röntgenképen a kontrasztanyag

úgy jelenik meg minden tollvonása
mely beszélt nyelvre nem fordítható
magyarázatra mégsem szorul
úgyse mondja kétszer ugyanazt

amit elhullat ahelyett újat növeszt
így írja újra egyfolytán magát
kúszik tovább kiérni felhők fölé
ahogyan az meg van írva

míg átbillen az erőviszony
tartás és gravitáció között
és fanatikus törekvésében
önnön szárát nem töri

Vaku

tengely-kioldó-fortyogó-penget

Kiemelkedik rendszeréből az inercia,
mint autópályán vágató személygépkocsi
viszonyítást vesztett mozdulatlansága.

Légtere egy testként rezonál,
de mindahányszor szóvá tenné,
torkában érzi a menetszelet.

Olykor hangszálaiba is belepenget,
lenyeli süvöltő harmóniáit,
és felhangostul böffenti újra fel,

fortyogó dalát egyszerre fűti
bosszúság és megkönnyebbülés.
Kicsapódik a tekintet is,

kívülről néz, vakon, mint
lenyomott kioldó másik végén
fényképezőgép összeránduló szeme:

képkockánként exponálja,
így méri két villanás között
váza alatt futó tengelyét.

Littner Zsolt

A pigmenthiányos lány

Dr. K. Zs., a munkajog specialistája, fél kettőkor felállt a számítógép előtt, zsebre tette a mobilját, és szólt a titkárnőjének, hogy ebédelni megy.

Nyáron a kerthelyiség üzemelt, még a konyha is kitelepült. Hatalmas sátor védte a vendégeket a káros UV-sugárzástól és az esőtől. Az ügyvéd minden nap menüt evett a Várfal vendéglőben. Dr. K. Zs.-nek törzskártyája volt, annak is csak a számát kellett bemondania a belépésnél. A pultban ülő lányok naponta váltották egymást, és mindegyik mosolygott. Sehogy sem tudták megjegyezni a számot. Dr. K. Zs. minden nap csak annyit mondott: „Mohács”.

Sosem tudták eltalálni.

Ezerhatszázötvenhat? Na! Nem tudom! Még mindig nem tudom. Mond meg, lééécci! Az ügyvéd megmondta. A lányok kacagtak, és a fejüket rázták. Aranyos-kedves lányok voltak mind. Még az a főiskolás lány is, aki pedig kifejezetten utálta ezt a találós kérdésesdit. Valószínűleg ő volt az egyetlen, aki szégyellte, hogy nem tudja, mikor volt a mohácsi csata. Mind jóval fiatalabbak voltak Dr. K. Zs.-nál.

Kivéve a pigmenthiányos lányt.

A negyvenes éveit lelegején járhatott, így csak pár év választotta el az ügyvédtől. Ő sminkelte magát a legerősebben. A kezein és a könyökénél nagy rózsaszín foltok jelezték a pigmenthiányát, és erősen elütöttek barna bőrétől. Zöld szemei élénken világítottak keskeny arcából, arányos testét még a lötyögős éttermi egyenpóló sem tudta teljesen elrejteni. Az ügyvéd vele volt a legkedvesebb. Kezdetben azért, nehogy hátrányban érezze magát a többiekkel szemben a kora és a foltos kezei miatt. Később meg a suta nevetése meg a szarkalábak miatt.

Aztán a párdücmintás kezeit is megszerette. Dr. K. Zs. úgy képzelte, hogy a bal mellén és a szeméremdombján is vannak pigmenthiányos foltok. Irodai sziesztái alatt gyakran kívánta a pigmenthiányos lányt. Maga elé idézte szégyenlős mosolyát. Levetköztette, és testének titkos tájait simogatta, különös tekintettel a bőre világos foltjaira.

K. Zs. mostanában megutálta a teniszt. A felesége fiatalon versenyzett, és most a fejébe vette, hogy újra játszani fog. Negyvennyolc éves korában. Edzőhöz jár, hogy újra formába lendüljön. Kezdetben csak heti egy órát játszottak, aztán már kettőt. Majd heti kétszer két óra lett belőle. A tenisz mindennél fontosabb. Előre beírja a naptárba, és semmi olyan nem történhet, ami miatt lemondaná. De nem ez a legnagyobb baj.

Hanem Csaba, az edző, a legnagyobb baj.

Ötvenes, jóképű, napbarnított, erőszakos, mosolygós és műveletlen, de már elég intelligens ahhoz, hogy ismerje a saját határait. Pont olyan, mint egy teniszedző. K. Zs. felesége az órák előtt mindig kisminkeli magát. Jókat kacag az edző poénjain. K. Zs. viccein nem nevet, csak a fejét csóválja. Szaladgál a rövid teniszszoknyájában a pályán, és libeg-lobog a szőke haja. Az edző meg kegyes jóindulattal figyel. K. Zs. felesége elég jól néz ki. Mindig is sportolt, a gyerekek után elhízott ugyan, de pár év alatt visszanyerte a korábbi alakját. Régebben hétfőn, szerdán és pénteken futni mentek K. Zs.-vel a szigetre, de ennek már vége, a tenisz sokkal érdekesebb lett.

Tegnap leszórtelenítette a lábát.

Mikor zuhanyozni ment, K. Zs. látta, hogy nem csak a lábát borotválta le. K. Zs. azt mondta, hogy délután gyere be az irodába, három után egyedül leszek. A felesége meg, hogy nem lehet, most jött meg. Aztán K. Zs. akart zuhanyozni, de a felesége megint bement a fürdőszobába. Mintha suttogva telefonálna. K. Zs. nem tudta türtőztetni magát, felhívta a mobilját. Foglalt volt.

Valaki dudál. K. Zs. kinézett az ablakon, Csaba állt a BMW nyitott ajtaja mellett. A felesége elfutott mellette, K. Zs.-t megcsapta a kölnije illata. Még csak meg sem csókolt, gondolta K. Zs.

Mi a francot csinál ennyi ideig? Négyig tartott a tenisz, már fél hat van. Legfeljebb tíz perc séta innen a pálya. Miért nem veszi fel a mobilt? Ez már a harmadik alkalom az utóbbi időben, hogy nem jön haza. Arra jutott, hogy most már nem szabad elfordítania a fejét. Eddig pusztán egy rossz sejtés volt, de most szembe kell néznie a tényekkel.

Dr. K. Zs. szabad volt.

Legalábbis evvel vigasztalódott. Fel van mentve a házastársi hűség alól. De ez csak egy rövid ideig okozott jó érzést. Hamarosan újra kinlódni kezdett. Szégyellte és megpróbálta elnyomni. Mással is történik efféle. Majd megjön az esze. Ő is nézegeti a csajokat és nem teljesen rajta múlik, hogy eddig hűséges maradt. Később megdühödött. Elképzelte, amint rajtakapja őket, és rezzenéstelen arccal csak annyit mond: micsoda egy kurvát vettem feleségül! Aztán kifordul a szobából. A felesége meg csak sír. Vagy inkább majd jól összeveri az edzőt, aki meztelenül hátrál előle a lakásban, néha megbotlik, és maga elé tartott kezekkel kéri, hogy inkább beszéljék meg a dolgot. Persze nagyobb darab nála ez a Csaba, de majd a jogos felháborodás erőt ad neki. Felkapja az asztali lámpát, és avval vágja fejbe. Aztán mikor összegörnyed, beletérdel az arcába. Hát így.

Így fogja elintézni.

Később kissé megnyugodott, sikerült visszatálnia a munkához. Fél kettőkor felállt a számítógép elől. Zsebre tette a mobilját, és szólt a titkárnőjének, hogy ebédelni megy. Átsétált a Várfal vendéglőbe. Ezerötszázhuszonhat, mondta a lánynak Dr. K. Zs. Ma nem volt kedve a találós kérdéshez. Tudom, Mohács, nevetett a lány, és Dr. K. Zs. csodálkozva emelte fel a tekintetét, nézte a barna kezeket a rózsaszín foltokkal, ahogy

a billentyűkön táncolnak. Régen láttalak, nevetett a lány, és zöld szemei zavarba hozták Dr. K. Zs.-t. Igen, igen, válaszolta. Nagyon meleg van, fűzte hozzá. A lány nevetve bólogatott. Dr. K. Zs.-nek nem jutott eszébe más, ezért tétova mozdulattal intett, és bement a kerthelyiségbe. Borsóleves volt vajas galuskával meg roston sült tengeri hal. A kedvencei, de nem tudott figyelni. A pigmenthiányos lány járt a fejében.

Meddig dolgozol ma? – kérdezte kifelé menet, miután fizetett a pultnál.

Miért kérdezed? – incselkedett a lány. Gondoltam, hogy esetleg van kedved moziba jönni vagy ilyesmi – válaszolta Dr. K. Zs.

Moziba? – kérdezett vissza a lány. Régimódi ötlet. Dr. K. Zs. zavarba jött. A lány észrevette, és a segítségére sietett.

Szeretem a régimódi dolgokat. Értem jöhetsz négyre, addigra biztos végzünk – mondta. Dr. K. Zs.-nek megint nem jutott eszébe semmi, de már felbukkant a következő vendég.

Dr. K. Zs. javaslatára felmentek az irodába, hogy megmutassa a kilátást az erkélyről. Az üveges erkélyajtó előtt álltak egymás mellett, és a Lövőház utcában ülő, álló és sétáló embereket nézték. Dr. K. Zs. felismerte a pillanatot. Emlékezett még rá, az egyetemről. Ha visszautasít, akkor sincs semmi, bátorította magát. A csajozás titka, hogy meg kell próbálni, idézte fel az egyik csoporttársa szövegét. Addig okoskodsz, míg megunja a várakozást, ijedezett. Háromig számolt magában, és jobb karjával átölelte a lány derekát. Eltelt néhány pillanat, a lány nem reagált. Aztán Dr. K. Zs. felé fordította a fejét, és rámosolygott. Szembefordultak egymással. Dr. K. Zs. belelegezte a parfümjét.

A lány bal hónalján volt egy kis pigmenthiány, de sem a mellein sem pedig a szeméremdombján nem voltak rózsaszín foltok. Erősen szorította a lányt. Belecsókolt a nyakába, szerette volna magába szívni az egész illatos, feszes testet. A feleségével

évek óta követett rítus volt, hogy először az asszonynak csinált orgazmust. A pigmenthiányos lány másképp akarta. Dr. K. Zs. hagyta magát vezetni, babonázva figyelte a rózsaszín foltos kezeket.

Nem tudta megállapítani, hogy a pigmenthiányos lány kielégült-e. Nem volt bátorsága rákérdezni. A pigmenthiányos lány csukott szemmel szuszogott a kanapén, a hanyatt fekvés miatt ellapult, de így is szép mellei egyenletesen jelezték légzése ritmusát. Aztán felült, maga elé kapta zöld színű pólóját, és rámosolygott Dr. K. Zs.-re. Igen, nagyon, motyogta, bár a lány nem kérdezett semmit.

Dr. K. Zs. megkérdezte, hogy hívjon-e taxit. Nem kell, köszi, mondta a lány. Dr. K. Zs. az erkélyről figyelte, ahogy a pigmenthiányos lány átmegey a zebrán a Széna tér felé. Győzelmi mámor lett úrrá rajta. Most már én is. Így könnyebb lesz ránézni arra a hülye tyúkra, ha legközelebb hazajön a teniszről. Aztán rossz érzés kezdett benne motoszkálni. Hátha ez mégsem segít. Le-sétált a Márkus vendéglőbe, és kért egy sört.

A következő napokban furcsa ködön keresztül látta a világot.

Feleségével megbeszélték a napi teendőket, a gyerekeket, együtt vacsoráztak, segített a fürdetésben, egymás mellett aludtak. Mintha üvegfal lett volna közöttük. K. Zs. figyelte a feleségét, de ugyanolyan volt, mint azelőtt. Hetente kétszer elment teniszezni, párszor tovább maradt. K. Zs. ilyenkor elővette a csodafegyvert, hogy már én is megtettem, kvittek vagyunk. Megalázva érezte magát. Azóta nem járt a Várfal vendéglőben. Utálta, hogy gyáva találkozni a pigmenthiányos lánnyal, és félt attól, hogy beleszeretett.

Pár hét múlva felhívta a felesége az irodában, hogy este menjenek el vacsorázni.

Ez nem volt szokásos. K. Zs. rögtön tudta, hogy most fogja bejelenteni a válást. Elfogadta már, hogy széthullik a házassá-

guk. Néha viszont úgy érezte, hogy pont olyan, mint azelőtt. Évek óta nem vacsoráztak kettesben. Kocsival mentek, a felesége azt mondta, hogy a Fenyőgyöngyében foglalt asztalt. Közlebb nem talált? K. Zs. utálta a váratlan dolgokat. A kocsiban nem beszéltek. K. Zs. igyekezett mélyeket lélegezni, és elhátározta, hogy bölcsen tűrni fog. Sztoikus nyugalommal fogja viselni az elkövetkezőket.

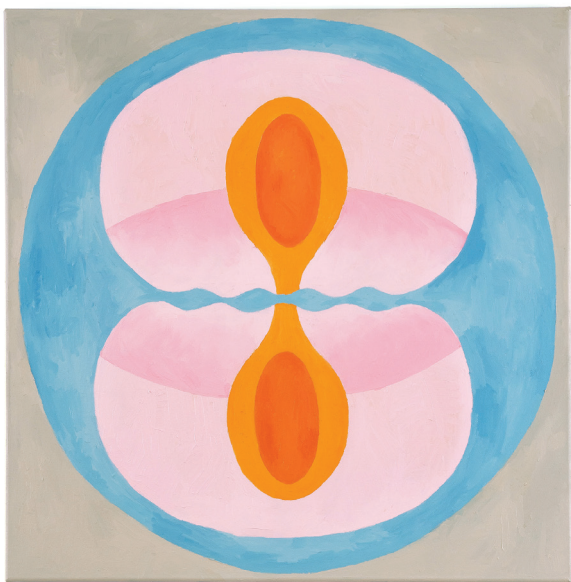
A felesége előreszaladt a vendéglő bejáratáig. K. Zs. elgondolkodva ballagott utána. Már egy ekkora utat sem tudunk együtt megtenni, úgy látszik tényleg lejárt a házasságunk szavatossága.

Odabent rettentő fals hangon gajdolták, hogy heppi börszdej tú jú.

Jó kis helyet választott, mormogta K. Zs., itt valami szülinapot ünnepelnek. Valaki rácsapott a hátára, K. Zs. megörült az inzultusnak, megperdült, hogy ráokádja erre az emberre az elmúlt hetek sérelmeit és feszültségeit, aztán felismerte a csapkodót. Pont ez hiányzott. Épp darabjaira esik az életem, erre összefutok evvel az idiótával. Isten éltesen öregem. Aztán jöttek a többi haverok, barátok, régen látott szerelmek. Mindenkiel kellett inni egy kicsit, és már erősen zsongott a feje, mikor a Laár András megérkezett. Havonta legalább egyszer megnézi a Youtube-on és most élőben is ordítva kellett röhögni a Besenyőpistabácsin. Mikor már mindenki felköszöntötte, és mindenkiel ivott és beszélgetett, a felesége behúzta egy sarokba, megcsókolta, és azt mondta, hogy boldog szülinapot. K. Zs. sírni kezdett. A felesége elmesélte, hogy nehéz volt elérni mindenkit, meg hogy alig bírták titokban tartani, és a Csabával megbeszélte, hogy néha egy kicsit előbb jön el a teniszórákról, hogy legyen ideje a szervezésre. Egyébként a Csaba felesége a múltkor lejött a pályára, röhejes jelentet rendezett, és nagy hangon közzétette, hogy a férje többet nem vállal női tanítványokat. Úgy látszik féltékeny a hülyéje.

Dr. K. Zs. még sokáig nem ment a Várfal vendéglőbe. De egyszer egy kollégája elhívta, és Dr. K. Zs.-nek semmilyen kifogás nem jutott eszébe. Véget ért a nyári szezon, és a vendéglő a kerthe-
lyiségből visszaköltözött az épületbe. Nem volt már meg a pult,
ahol a lány dolgozott nyáron. Új beléptetőrendszer volt, a törzs-
kártya számát sem kellett bemondani. Dr. K. Zs. megkönnyeb-
bült és szégyenkezett. Ismét a Várfalba járt menüt enni.

A lányt nem látta többet. De bánatos téli napokon, mikor
egyedül maradt az irodájában, és kedélyjavító önkielégítést
végzett, mindig a pigmenthiányos lányt idézte maga elé.

Fridvalszki Márk

Born in Life's Fire X., 2020

olaj, vászon, 60 × 60 cm

fotó: Brückner János

Oravecz Imre

Alkonynapló

(részletek)

(Kacsa a csirkék közt) Azt írja Merton a *The Sign of Jonas*ban, hogy amikor megjelent a *The Seven Storey Mountain*, és szerzővé lépett elő, sokáig nem tudott mit kezdeni ebbéli minőségével, mert úgy érezte, hogy kacsa a tyúkólban. Én nem vagyok szerzetes, és voltak más kacsák is az ólban, ólakban, ahol éltem, mégis, máig hasonlóképpen vagyok az íróssággal. Olyan nyűgnek, háládatlan foglalatosságnak tartom, hogy életem végén azt kívánom, bárcsak csirke maradtam volna.

(50%) Egy sajtóhír szerint a vakcina, amelynek mindkét adagját megkaptam, csak 50%-os hatékonyságú. Ha ez igaz, akkor csak 50%-osan reménykedhetek, hogy nem öl meg a vírus, ha megfertőz. De milyen az 50%-os remény? Egy egész reménynek a fele? De milyen egy egész remény, és hogyan lehet megfelezni?

(Védekezés) Életem utolsó nagy szerelme, M. B. tizenkilenc éves volt, amikor elhagyott. Negyvenkilenc év telt el azóta, hogy utoljára láttam. Próbálok nem elképzelni, milyen lehet hatvannyolc évesen.

(A Szörny) Vele álmodtam. A konyhában tartózkodott. Halott szüleimmel aludtam egy szobában, amelyből ajtó nyílt oda. Nem láttam, de tudtam, hogy ott van, és olyan, mint gyerekkoromban. Nagy, meztelen, szőrös, és egy hokedlin kuporog. Mindenféle tárgyakat dobáltam át a nyitott ajtón, hogy elúszem, és közben segítségért kiabáltam. De a szüleim nem reagáltak. Különben sem halhatták volna, mert bárhogy erőlköd-

tem, nem jött ki hang a torkomon. Némán tátogtam, míg fel nem ébredtem. Próbáltam ébren maradni, még a lámpát sem oltottam el ismét, de nem sikerült, visszaestem az álomba, és folytattam hiábavaló küzdelmemet.

(Keresés) Álomban egy idegen városban jártam, és kerestem valakit, akinek nem tudtam sem a nevét, sem a lakcímét.

(Próbálkozás) Írni kellene, legalább egy mondatot, hogy meglegyen az a bizonyos napi minimum, csak hogy nem jut eszembe semmi értelmes. Nem tudom, hogyan függ ezzel össze, de valami sugallatra előveszem az olasz nyelvkönyvet, és megnézem a *passato remoto* paradigmáját, amit sehogy sem tudok megjegyezni.

(Gyanú) Minden dolgunkat utoljára csináljuk egyszer, csak ezt nem tudjuk, mikor éppen csináljuk. 2019-ben ismét Kaliforniában jártam, és a rá következő évre még egy amerikai utat terveztem, amit aztán meghiúsított a Covid-19. Most, 2021-ben viszont már gyanítom, hogy akkor utoljára láttam szeretett földrészemet, mert ha véget ér is pár év múlva a pandémia, és túl is élem, nem leszek már utazóképes.

(Játék) M. L. újabban azt játssza, hogy kiegészítendő kérdőmondatra igennel vagy nemmel felel, eldöntendő kérdőmondatra viszont mondatrészsel válaszol.

(Ámokfutás) Legnehezebb, sőt, talán lehetetlen megérteni egykori önmagunkat, azt a valakit, aki voltunk. Eszembe jut például, hogy huszonhét évesen egy aktatáskával a kezemben, ami-be még pizsamát se tettem, felkerekedtem, hogy megkeressem Zs.-t, életem első nagy szerelmét, akiről akkor már tíz éve semmit sem tudtam, még azt sem, hogy hol lakik. Kétnapos,

fárasztó vonatozás után egy somogyi kis faluban megtaláltam. Vesztemre, mert nagy csalódás volt, feleségül ment a helyi tanítóhoz, és rettenetesen elhízott. Ámokfutás volt ez részemről, valami válság közepette, amire már nem emlékszem. De mégis mi hajtott, mit vártam, reméltem ettől a találkozástól? Nem voltam már zöldfülű kamasz, addigra történt velem egy és más. Hogyan jutott eszembe ez az esztelenség, és hogyan voltam képes a kivitelezésére?

(Harcban magammal) Ha elfelejtek valamit, ha rosszul emlékszem, ha hibát követek el valamiben, ha elrontom vagy egyenesen tönkre teszem, akkor megsértődöm, haragra gerjedek, szemrehányást teszek magamnak, neheztelek magamra, bűntudatom van, vádolólok magam, esetleg összeomlok. Tudom, hogy ez helytelen, ezt nem kellene. A korom, a hanyatlás okozza fogyatkozásaimat. El kellene fogadnom őket, nem felháborodni, nem tiltakozni, kapálózni, hanem együtt élni velük, nyugodtan, megadóan, szelíden, mosolyogva, bölcsen.

(Akkor és most) Bizonyára apám durva bánásmódja is hozzájárult ehhez, de gyerekkoromban elutasítottam a régi Szajlát, és elvágytam belőle. Sokat kellett dolgozni, nehéz volt az élet, a kenyér körül forgott minden, és nem túrték a gyengeséget. Most viszont védelmezem, siratom, gyászolom. Milyen furcsa fintora ez a sorsnak!

(Még mindig) Még mindig a mi-lett-volna-ha. Mi lett volna, ha ekkor meg ekkor nem teszem, amit tettem, ha nem azt a döntést hozom, amelyet hoztam, ha nem azokat a nőket választom, akiket választottam, ha nem azokat a fiaikat nemzem, akiket nemzettem, ha nem azt az utat járom, amelyet jártam. Mire jutottam volna akkor? Hogyan alakult volna az életem? Hogyan tekintenék rá most vissza? Miként ítélném meg magam? Meg-

cselekedtem volna a Jót, és elkerültem volna a Rosszat? Még mindig nem hagy békén az értelmetlen kérdés. Üldöz, nekem szegül, választ követel, újra és újra, ez utolsó időkben is.

(*Telhetetlenség*) Családomban eddig apai nagyapám élt legtovább. Nyolcvanegy évvel a csúcstartó. Bivalyerős ember volt. P., másodnagybátyám mesélte, akivel az 1920-as években együtt dolgozott egy albertai szénbányában. Állítólag egymaga fel-emelt egy üres csillét. Én gyengefizikumú vagyok, és sokat is betegeskedtem, valóságos csoda, hogy megértem a hetvennyolcat. Miért vagyok hát telhetetlen? Miért akarom, ha nem is megdönteni, de legalább beállítani az ő rekordját? Elegendő ok erre, hogy van egy kiskorú fiam, akinek még szüksége van rám?

(*Ház Windsorban*) Egy színes, amatőr képen, amit magam készítettem még a digitális korszak beköszönte előtt egy primitív zseb-Kodakkal. A Drouillard Streeten van, az 1622-es szám alatt. Egyemeletes, kockaalakú, mellvédés homlokzatú, lapos tetejű. Western díszletnek is elmenne, ha viktoriánus módra nem vakolatlan vöröstéglából lenne. A földszinten egy ablak mögött egy, az emeleten kettő mögött két lakás. Az utcai fronton két bejárati ajtó. Az egyik a földszinti lakásba szolgál, a másik egy lépcsőházba, amelyen az egyik emeleti lakásba lehet feljutni. A másikba a hátsó udvarról egy falépcső visz fel. Arcnélküli, jellegtelen tucatépület, de nekem különleges, fontos, mert közöm van hozzá. A hátsó bejáratú emeletiben lakott ugyanis élete utolsó éveiben egymagában a nagyapám. Innen vitték 1962-ben kórházba, ahonnan nem tért vissza, mert meghalt ott csontrákban. Edi unokatestvérem kalauzolt ide 1992-ben, mikor utoljára jártam Kanadában. Megfordult a fejemben, hogy bekopogtatok abba a lakásba, de ódzkodtam a magyarázkodástól, és letettem róla. Bár az is lehet, hogy senki nem volt otthon, aki ajtót nyitott volna. Csukva volt az ablak, és kihaltak tetszett az egész ház.

Csak a tetőn volt élet. Munkások dolgoztak fenn, feltehetően a burkolatot javították. Pár percre abbahagyták a munkát, és csodálkozva néztek le az utcára, rám, és valószínűen nem tudták elképzelni, micsoda fényképezni való van ezen a házon.

(*Húsvét*) Idén nem rejtettem el kint az udvaron a Húsvéti Nyuszi ajándékait, és elmaradt a szertartásos keresés a fűben, a bokrok alatt. Nem vagy már kisfiú, nemsokára tizenhat leszel, mondtam M. L.-nek. Vonakodva vette át az obligát csokitojásokat és a felsőbb matematika könyvet, és olyan rosszállóan, szinte vádlón nézett rá, hogy büntudatom támadt.

(*Érdektelenség*) Újabban hajnal felé néha azt álmodom vagy képelem, hogy a házban van halott apám. Hallom, amint a földszinten nagy zajjal felcsapja a vécésésze fedelét, és vizel, aztán pedig jön-megy a konyhában. Drukkolok, hogy elmenjen munkába, mielőtt felkelek. Ez rendre meg is történik, de furcsa, hogy nem érdekel, hogyan kerül ide, hol a munkahelye, és mit dolgozik ott.

(*Recski határ*) Gyerekkoromban volt ebben a dűlőben egy darab földünk. Nem szívesen mentem oda kapálni, aszatozni vagy markot szedni. Messze volt, hosszú az út és fárasztó. Ma még fárasztóbb lenne, mégis de örömet megtenném! Ha olyan volna a határ, mint akkor, ha megvolna az a darab föld.

(*Kézmosás*) Éjjel kezet fogtam valakivel. Nem szokásom, mióta járvány van. Ráadásul covidos volt az illető. Nem tudom, honnan tudtam, egyszerűen csak tudtam. Utána gyorsan kezet mostam. De még akkor sem gondoltam, hogy ezt csak álmodtam, mikor a lámpát felkapcsolva, kikeltem az ágyból, és a fürdőszobába siettem, és valóságosan megtettem ezt az óvintézkedést.

(Egy régi öreg) Parasztember. Ünneplőben van, fehér ingben, kétsoros fekete kabátban, szűkített szárú fekete nadrágban és csizmában. Áll. Nagy, kidolgozott kezei vannak. A balban széles karimájú kalapot tart, és a combjához szorítja. Majdnem kifogástalan a megjelenése. Csak annyi hibádzik, hogy félrecsúszott a nyakkendője, és a jobbját úgy lógatja le a másik oldalon, hogy a hüvelykujja eláll a mutatóujjától, amitől még nagyobbnak hat a keze. Hófehér hajából és bajszából ítélve jócskán benne van már a korban, de egyenes, szinte délceg a tartása, és magabiztosan néz előre, mintegy jelezve, hogy dacol az idővel. Nincs egyedül. Áll mellette egy egészen feketébe öltözött, elől összekulcsolt kezére olvasót csavart, testes nőalak is, aki nyilvánvalóan hozzá tartozik, de ő valamiért úgy tesz, mintha nem lenne köze hozzá. Ez a parasztember az apai dédapám, a nőalak pedig a felesége, a dédanyám. Mindketten a dolgozószobám falán vannak egy kb. 30×20-as fotón. Nem hallottam róla, hogy valaha is válságba jutott volna a házasságuk, de ha a képre tekintek, a látszat hatása alatt szinte mindig csak az öreget látom, mintha egyedül lenne rajta. A felvétel műtermi, és az 1920-as években készülhetett. Az interneten találtam rá évekkel ezelőtt. Kinyomtattam, bekereteztem, és a heverő fölé akasztottam. A kanadai rokonságból tehette fel a világhálóra valaki unoka vagy dédunoka. Addig csak utólag színeztet mellképként ismertem, nem tudtam, hogy az eredeti egészalakos. Egyik lányuk, I. néném szajlai házában láttam először a zárt veranda bejárati ajtaja fölött.

Esztétikus kísértetidezés, avagy bozótharc Mark Fisher sötét erdejében

Fridvalszki Márk művészetéről

Archeo-futurológiai ásatás a nyugati kultúrtörténet mélyszövegében a Berlin–Budapest-tengely mentén. Néhol nosztalgikus, néhol eksztatikus, ám mindenképpen érzékeny kutakodás az elmúlt jövőképek romjai, a modernizmus kísértetei, a popkultúra ikonikus lenyomatai vagy a fel nem dolgozott múlt elfojtott, de talán még mindig kiaknázható energiái között. Spatio-temporális kizökkenés, amely révén a geometrikus absztrakciótól eljutunk az összemosódó plakátkollázsokhoz, vagy amelyben a délszláv háborúban résztvevő NATO-vadászrepülők beleolvadnak a 90-es évek ravekultúrájába. Minél mélyebben belevájunk a felhalmozódó (techno-) kulturális tőke szövetébe, a társadalmi-politikai emlékezet lerakódásaiba, minél élesebb szemmel keressük az új esztétikai, ideológiai

és történelmi konstellációk potenciális felsejléseit, annál magasabbra és messzebbre röppíthet minket az elvágódó, kozmikus képzelet az elveszettnek hitt utópiák és ukróniák termelésének egyszerre otthonos és mindentől távolinak tűnő világába. Az itt színre vitt, ön-maga ellen fordított hantológiában azonban már nem a múlt töredékeinek, valamint klisés formáinak a kényszeres ismétléséről van szó, sokkal inkább egy értő, érző, elfogadó és élvezni vágyó, a posztmodernitás traumájából kiutat kereső törekvésről. Kérdés, hogy használhatók-e szellemek a kísértetek kiűzésére a kortárs kultúrából? Ki kell-e egyáltalán űzni, vagy elég csak megszeliíteni, hogy aztán felhasználhassuk őket új céljaink eléréséhez? Fridvalszki Márk világa, úgy gondolom, jól beleilleszthető ebbe a narratívába.

Az ezredfordulóra forrt ki az a kritikai paradigma, amely mintha a többenél pontosabban érné tetten jelenkori, liberál-kapitalista kultúránk állapotát. Ezt a tükröt Mark Fisher és Simon Reynolds tartotta a nyugati világ elé, és az a melan-kolikus, apatikus, depresszív kimerés, amely visszatekintett, véleményem szerint mind a mai napig kísérti valóságainkat és az azokról alkotott teoretikus-elméleti reflexiókat. A kapitalista realizmus elmélete szerint a kultúra elvesztette a jövőorientált, utópikus világok elgondolásának képességét, mivel a kapitalista termelés minden, a 20. századra jellemző lázadó, kisebbségi, szubkulturális energiát, valamint intellektuális és érzelmi tőkét bekebelezett, elcsatornázott. Ezen kisajátítás mentén a kultúra arra kárhoztatott, hogy újból és újból a múlt töredékeit remixelve ismételje, hiszen az újnak és a meghökkentőnek a kitermelésére immáron képtelen. A neoliberalizmus, valamint a konzervatív fordulat tort ül a klasszikus individuális és kollektív szabadságeszményeken, továbbá felszámolta még azokat a jótékony reformokat is, amelyeket az 50-es,

60-as évek baloldali munkás- és diákmozgalmai elértek. A történelem, az ember és az igazság végét, a mikronarratívák sokaságörömét, valamint az ironikus intertextusok végtelen, felszabadult kavalkádját követően, a modernitás után a posztmodernitás ígéretei is magukba omlottak a saját súlyuk alatt. Létrehozva ezáltal a megfagyott, kikristályosodott, jelentősen belassuló sivatagi időt és a poszt-posztmodern valóságok kísértetjárta fennsíkjait. Az utolsó, még ígéretesen fellángoló 90-es évek után pedig nem maradt más, csak az értelmetlen düh és harag, amelyet mi sem szimbolizál jobban, mint a totális káoszba és botrányba fulladt – az eredeti harminc éves évfordulójára szervezett – Woodstock '99 fesztivál Amerikában. Ezt követően, a dotcom válság és 9/11 traumája után, az új generációnak, „az aranykor gyermekeinek” nem maradt más, mint a globális nagytőke által kilügzött és aneszteziált plázakultúra, egy zenés klipeket már nem játszó MTV, egy már javában zajló ökológiai katasztrófa, az elveket már totálisan nélkülöző populista politika, valamint a megfizethetetlen

lakásarak. Ennek az új generációnak pedig, amelynek tagjai Dél-Londontól Kőbányáig poszt-indusztriális gyártelepek hangárainak tövében, a drum and basstól még megkeményedett dobhártyával éppen ébrednek és józanodnak, szembe kell néznie az elmúlt évtizedek után maradt kongó ürességgel, a saját töredékes identitásai, továbbá az elveszett jövőképei között tapogatózó kultúra tátongó hasadékaival és sebeivel.

A különböző válaszutak lehetőségai azonban, még ebben a kisé lehangolónak tűnő szituációban is, születőben vannak. Milyen ösvények és tisztások vannak kialakulóban, melyeket követve és amelyeken elidőzve talán kitalálhatunk ebből a sötét, klauszrofób erdőből, és magunk mögött hagyhatjuk a magára záródó depresszió által predesztinált bunkerlétet, áttörhetjük a valóságot és az arról való gondolkodásunkat borító vastag, nehéz, szürke felhőreteget? Sok-sok olyan ellenkulturális taktika és elméleti-gyakorlati praxis kínálkozott az utóbbi időkben, amely megpróbálta kijátszani a kapitalista realizmus uralmát: az elmúlt évtized

ügynevezett magasművészetének látszólag teljesen értelmetlen és szemfényvesztő szociális érzékenységgel, elkötelezettségével és ideológiai elvakultságával szembemenő gyorsuláselmélet és az aluról építkező, decentralizált, közösségi aktivista mozgalmak; a totális megfigyelőállam és az ellenőrzés társadalmát meghekkelő kriptovaluták és peer-to-peer torrentoldalak megjelenése; a ragacsos, süppedős, földhöz ragadt, racionális gondolkodást és dermedtséget kijátszó, a képzelet felszabadítását célzó posztthumán művészeti és teoretikus törekvések; vagy a posztmodern ironia üres cinizmusba csúszása ellen fellépő új-őszinteségi mozgalom a kortárs irodalomban. Jelen esetben azonban egy másik hozzáállásról is szó eshet.

Fridvalszki munkái egyik legérdekesebb, visszatérő mozzanatának az esztétikum rehabilitációját tekinthetjük. Esztétikum és esztétika alatt itt a szó hagyományos jelentését értem, tehát az érzékiiséget és az érzéki megismerés tudományát, azt a befogadói síkot, amely az idők és a történeti lera-kódások során művészetfilozófiá-

vá transzformálódva visszatért az intellektuális-értelmi dimenzióba. Ennek az átformálódásnak azonban az lett a következménye, hogy az érzéki-érzelmi dimenzió jelentősége alaposan lefokozódott. Sőt, jelen korunkra a hagyományos esztétikum (természetesen akadnak kivételek is szép számmal) egy az egyben ki lett közösítve a (magas)művészet köreiből. Az áru-, design- és élményesztétika szellemében a kapitalizmus szolgálóleányaként, olcsó, felszínes és giccses hatásadászatként könyvelték el. Fridvalszki nem csak a „szikár geometriába” visszacsempészett organikussággal, valamint a 90-es évek techno-kultúrájának a megidézésével kelti újra életre az érzékiséget. Az az esztétikai és valóban – a szó abszolút pozitív értelmében vett – esztétikus kísértetidézés, amelynek a szemtanúi lehetünk, mélyebb szintekről építkezik. Ha megfigyeljük a képek alkalmazott technikáit, akkor többségében az iparművészet eszköztárával fogunk találkozni: különböző nyomdatechnikák, tervező- és képgrafikai eljárások, formák és minták appropriációja, az útszéli divatplakátok világát idéző mon-

tázsok, kollázsok és remixek. Az utóbbi eszközök eredeti célja és értéke hatóképességükből adódott, méghozzá esztétikai hatóképességükből: látványosságukból, harmonikusságukból, figyelemfelkeltő mivoltukból vagy éppen szépségükből, abszurditásukból és érzelmi túltöltöttségükből. Ezen metodikák beemelése a független, önmagáért való képzőművészeti alkotás módba egyfajta felszabadító erővel bír, de emlékeztet minket arra is, hogy világunk nem csak a pusztán racionális-intellektuális síkon fogadható be és élhető át. A képeken keresztül, megkonstruáltságuknál fogva visszanyerhetjük az esztétikai élménybe vetett hitünket és azt a gondolatot, hogy kultúránk szerves részét képezi az érzékiség, hiába próbáljuk ezt letagadni és kiutalni, vagy odavetni az esztétikumot a kapitalizmus fogyasztói iparának.

Az érzékiségnek, a pusztán önmagáért való esztétikai örömmel az illetén beemelése sok mindenre utalhat még. A halvány, árnyalataiban mégis változatos pasztell-színek, a 70-es évek science-fiction könyvborítóit megidéző grafikák, a néhol játékos, mégis

önreflexív üzenetek mind egy olyan korra és ezzel együtt egy olyan gyakorlatra emlékeztetnek, amely jelen korunkból nézve elvesztettnek tűnik. Ám miközben elidőzünk egy-egy kolláznál, nosztalgiazunk gyerekkorunk egy-egy rajzfilmfigurájával, és mindezzel együtt szembesülünk korunk és saját életünk ígéreteinek a meg nem valósultságával, be nem teljesülésével, aközben nem csak emlékezünk, hanem talán újra megtanulunk érezni és élvezni dolgokat, másokat, a minket körülvevő világot, valamint múltunk által a jelenünket és talán a jövőnket is. A tanulás mintha visszaemlékezés útján kelne életre. Belemélyülve a képek által megidézett korszellemekbe, azok tükrében érezni korunk depresszióját, kilátástalanságát, ám egyben örömeit és boldogságait is: ezért gondolom, hogy ezekben a világokban az egy ideje már kiveszett esztétikai szemlélet lopakodik vissza a kulturális gyakorlatba. Fridvalszki képei mintha azt sugallnák, hogy nem bűn élvezni valaminek a látványát, nem baj újra felszabadulni, mivel ezen mozzanat mentén olyan régi-új értékek kerülhetnek

napvilágra mint a spontaneitás, a játékoság, a kreativitás, az örömteli képzelgés, valamint a megértésen, átélésen és elfogadáson alapuló kulturális optimizmus. Fridvalszki vaporwave-et idéző neonfényei, retrofuturista alakzatai és a cyberpunkra utaló, militáns techno-esztétikája régebbi korok, eszmények és korszellemek felé fordulva, azokban elmélyülve és azokat rekonfigurálva hozza létre azt az érteni és érezni vágyó kulturális attitűdöt, amely talán ahhoz szükséges, hogy visszaemlékezzünk, milyen érzés is bizakodni és elképzelni az immáron elképzelhetetlennek tűnőt.

Ahogy az több interjújában is nyíltan kifejtette, és ahogyan arra soron következő (*Ad Futura*, *Ad Inexplorata* című, ISBN Galériában látható) kiállítása is rámutat, Fridvalszki művészeti gyakorlatának középpontjában immáron nem a jelenkori kulturális katasztrófatudomány áll, hanem az abból való kimenekülés lehetőségeinek a kutatása. Számomra azért kiemelkedően érdekes és értékes ez a művészetvilág, mert úgy érzem, egyre nagyobb szükség van a kulturális termelésnek

ilyen és ehhez hasonló bozótharcosokra, akik ösvényeket próbálnak vágni és kiutakat próbálnak keresni Fisherék sötét erdejéből. Nehéz nem giccsesen beszélni manapság az optimizmusról, de úgy gondolom, Fridvalszki esztétikus kísértetidézése egy ilyen próbálkozásnak a kezdete. Korai lépések és új irányok kijelölése, szökésvonalak felrajzolása, visz-

szatérés a jövőbe, a feltérképezetlenbe, melybe – mint William Gibson a *New Rose Hotel* utópiájába – „beleképzelhetjük Ázsia összes neonfényét, a Sinjuku körül örvénylő tömeget, a csupa drót, csupa elektromosság éjszakában, hogy ekként mozoghasunk egy új kor ritmusára, álmatagon, távolin bármely nemzet eszményeitől.”

Eged Bertalan

Fridvalszki Márk

Failed Modernism in Blue, 2019

akril transzfer, vászon, 50 × 70 cm

fotó: Biró Dávid

A teremtés forradalma

Kácsor Zsolt, Cigány Mózes. Anarchista történet, Budapest, Kalligram, 2020

Rend, káosz, Egyiptom, Budapest, gondviselés, cigányok. Kácsor Zsolt új regénye fejesugrás az ismeretlenségbe, ami szinte egyenlő erővel bűvöli és taszítja el az olvasót. A megvalósítás nagy némi kívánnivalót maga után, de ha a regény beszippantja olvasóját, hiányosságai sem feltűnőek.

A *Cigány Mózes* cselekménye korán kezdődik, nagyon korán. Sunya, a világ első embere (kődmajma) kanos lesz, így nőt gyúr magának tésztából, hogy megsüssse. Az első adag nem pirul meg eléggé: ebből lesz a fehér nő. A második adag odaéig: ebből lesz a fekete nő. A harmadik adag tökéletesen aranybarna: ebből lesz a cigányasszony, akitől népe fog származni. És sokasodnak és gyarapodnak, de mint azt a könyv első fejezete – melyet akár a cigányság saját bejáratú zsebbibliájaként is lehet értelmezni – bemutatja, nem alakul túl vidáman a történetük. Vándorlások, üldözte-

tések, lincselések és piti kis késelések tarkítják életüket, mígnem pár ezer év után eljutnak saját egyiptomi rabságukba: ez a Hajógyári-szigeten, egy kevésbé elképzelt, mint inkább nagyon is valószínű Magyarország szívében található. Ide úszik majd be egy dinnyehéjon a Cigány Mózes, hogy a nép legerősebb tagjaként rendet tegyen a vajdák, a spiclik, az örök és a politikusok között.

Kácsor Zsolt regénye az abszolút profanitás és az abszolút emelkedettség keresztmetszetében játszódik. Szereplői ugyanannyira bibliai alakok, elvont, szimbólumszerű, súlyos ósatyák, mint korunk magyar társadalmának legkisebb, legjelentéktelenebbnek látott, leggyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező szereplői. A világi döntéshozók régen elfelejtették őket, ám az égiek nem: a Megbocsátó Szűzanya többször is közbenjár értük, terelgeti vasazó, segélyből élő, vándorló népét.

Zsidók Egyiptomban, cigányok Magyarországon: az őshazától elszakadt népek története között egyértelmű a párhuzam.

A két környezet találkozása azonban kényes pont stilisztikai szempontból. A realista, disztópikus környezetbe helyezett biblikus történet vékony kötélén egyensúlyoz, és néha meginog. Magasirodalmi igényű, nagy szakavat, anglicizmusokat használó szöveget rövid trágárságokkal megszakítani közhely, mégis, Kácsor túl sokszor nyúl ehhez a trükkhöz. Itt van például egy részlet az első fejezetből: „a megcsalott cigány asszony jól pofán vágta Sunyát, majd ráköpött a nászi ágyra egyszer, kétszer, háromszor, négyszer, ötször, s megátkozta a gecinek nevezett embert, mondván neki, hogy basszál kakuszt hosszában, mert szarból vettél, szareMBER, és szarrá kell lenned, így kiáltott a világ legjobb nője a magasságos égre pillantva, s eldöntötte abban a minutális minutában, hogy ezen a Földön ki nem szolgáltatja magát az emberi tényezőnek többé, hanem a magasságos égbe költözik, ahol a fellegfúvó szél jegyese lesz” (15).

Az ehhez hasonló megoldásokból számtalan akad az alig két-százharminc oldalas regény egészében, és teljesen véletlenszerű, hogy mikor működnek jobban, és mikor kevésbé. Persze önmagában mindkét stíluselemnek megvan a létjogosultsága. Szegregáltumban játszódó regényt nehéz anélkül írni, hogy ne lennének benne trágár kifejezések, bibliai eposzhoz pedig igenis nagy szakvak illenek.

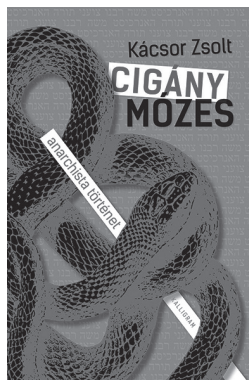
A stílusról egyébként is elmondható, hogy legalábbis gusz-tusfüggő – a közhelyekre nagyon (vagy túl)érzékenyek nem lesznek vele kifejezetten boldogok. A mű öt fejezetre tagolódik, amely Mózes öt könyvéről kapta címeit. Minden fejezet egy hosszú, túl hosszú mondat, amely ide-oda kanyarog, és szinte pökhendien csúri-csavarja a cselekményt. Kácsor érde-me azonban, hogy a történet így sem lesz érthetetlen és zavaros. A hosszú mondatos struktúra zavaró lehetne, de ahogy a szerző használja, egyáltalán nem az. Érdekes újítás még a mondatokon belüli tagolás: a bekezdések között Kácsor rendszeresen kiemel, hangsúlyosabbá tesz egy-egy szót vagy kife-

jezést. Ez viszont gyakran véletlenszerű, szinte indokolatlanul történik. A tagolásra az egymondatos struktúra ellenkezője mondható el: a megléte jó, a megvalósítása kevésbé. Vegyük a következő, véletlenszerű megoldást: „a fekete Káin és a szőke Ábel gyermekei igen megsaporodtak, és belakták sátraikkal a mezőt, és voltak közöttük fehérek, feketék, fehéres feketék és feketés fehérek, és nem különültek el egymástól, hanem / keveredtek egymással, és / ebből a keveredésből csodaszép nők és szép szál legények születtek, és boldogok voltak ők” (23). Vagy a következőt, ahol például egy megszólalással tagol: „majd rájuk mosolygott, és közölte velük, hogy / szabad immár az út nyugat felé, / hát szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet” (63).

Hasonlóképpen szokatlan, ámde teljesen működőképes a történet felépítése is. Az első fejezetben több roma generáció sorsát látjuk, a teremtéstől elkezdve a magyarországi rabságig. A szűken értelmezett cselekmény csak a második fejezetben indul be a főhős megszületésével, amelynek elemei egyszerre idézik fel a ké-

tezres évek végén történt, az egész országot megrázó roma-gyilkosságokat és Mózes születésének pillanatait a Bibliából.

A képzettársítások szabad, de a tematikához szabott áramlata miatt az előbb említett, és az ehhez hasonló részek úgy teszik a regény szerves részévé a szürrealitást, hogy egy pillanatra sem kétértelmű az olvasó annak belső logikájában. A főszereplő bemutatása, jellemrajza is ebből a kaoszából formálódik: az első fejezetben bemutatott nemzedékek és isteni erők logikus következménye a Cigány Mózes. Kácsor képes arra, hogy pár sorban, pár kifejezésen belül adjon pontos, élénk jellemrajzokat karaktereiről – ez főleg az első fejezetben jön jól. Ám Mózesre rászánja az időt, eredettörténete még egy extra fejezetet kap a hosszadalmas, generációkat végigpörgető teremtéstörténet után. Itt megváltozik a hierarchia: ez a karakter lesz a vezető, akin

keresztül a történetvezetés átvált a makróból a mikróba, amíg a szöveg megtalálja és belakja azt a helyet és időt, ahol játszódni fog.

„Anarchista történet” – így az alcím. Kácsor az anarchizmus, a káosz mögé rejtje a rendet, ami végső soron az első betűtől az utolsóig meghatározza a regényt. A csapongó szerkezet, a megszo- kottól eltérő történetvezetés és a szürreális elemek nem tudnának működni anélkül, ha közben nem kimért arányokkal és komoly elő- relátással dolgozna a szerző. Az anarchizmus így csak egy felületi élmény szintjén jelenik meg. A re- gény lényegét olyan mélyen nem itatja át a véletlenszerűség, mint egy szabadversét vagy egy gondo- latfolyam-szerű regényét. Gyak- ran jellemzi a műviség, például a következő szakaszban: „ha vér- áram veri az ütemet, és a hámsej- tek lassú hámlásának sodrásából lesz a misztikus háttérzöreje, ilyen- kor már annyira be vagy állva, hogy állni sem tudsz a lábodon, hiszen a talpadat égeti a bolygó forró magva, hiszen nem messze tőled adja le hóját a folyékony

magma, ez az alattad folyton el- csúszkáló, olvadt kőzetanyag okozza, hogy úgy érzed magad, mintha úszó jégtáblán tapodnál, pedig csak egy hullaszürke járdán állva próbálsz kapaszkodni a való- ságba.” (162)

Hiányzik az a kaotikus sponta- neitás, amit az „anarchista” hívószó implikál, hiányzik az, hogy az anarchia szellemében együtt sodródjunk a szerzővel forradalmának eseményei között. Ez a spontaneitás talán csak a ta- golás véletlenszerű mivoltában jelenik meg szerves módon: igaz- zából a regény többi részének szerkezeti rendje az, ami ott ezt a módszert kilógó lólábbá teszi.

Mindezek ellenére a regény mégis sikeres, élményszerű és egyben elgondolkodtató tud ma- radni. Első betűtől az utolsóig ha- talmas alkotói fantázia, a nyelv örömteli, bátor használata jellem- zi, amitől egy pillanatra se válik unalmassá, még a bukdácsoló szakaszoknál sem. Nem tökéletes regény a *Cigány Mózes*, de annyi- ra egyedi és fontos, hogy nem ér- demes kihagyni.

Mohos Máté

„Ez a világ kétségbeesetten próbálja színesre festeni magát”

Kiss Tibor Noé, *Beláthatatlan táj*, Budapest, Magvető, 2020

Kiss Tibor Noé új regényének főszereplőit ugyanaz a szándék mozgatja: menekülni szeretnének az őket körülvevő monokróm valóságból. Van, aki kábítószeres segítségével próbál szint vinni reménytelenül egyforma hétköznapjaiba, mások pedig a szerelmet vagy éppen a szeretetet keresve igyekeznek változottsággal megtölteni egyhangú életüket. A *Beláthatatlan táj* lapjain négy szomorkás, felváltva megszólaló hang beszéli el egy tragikus autóbaleset körülményeit és azt követő hetek történéseit.

Az autóbalesetet szenvedő, huszonnyolc éves Dorka kómába kerül, a valóságnak hátat fordító tudata működését a szerző szabadversszerű szövegekkel jeleníti meg. Gyermekkori emlékek és a külvilág felől érkező, képlékeny ingerekre adott halvány reakciók egy kezdetben kiszámíthatatlannak tűnő rendszert alkotnak. Az ese-

mények előrehaladtával azonban jól láthatóvá válnak az elbeszélői hangok közötti összefüggések és bebizonyosodik, hogy Dorka szövegei képesek tökéletes összhangban működni a fennmaradó három elbeszélő szólamával. Dorka apjának életében visszatérő a veszteség érzése: az ötvenes éveiben járó középiskolai történelemtanár házassága válással végződött, a felesége helyét később elfoglaló barátnőjével is kihűlően van kapcsolatuk, lánya pedig élet és halál között lebeg az intenzív osztályon. A történelemtanár lélektani képlete viszonylag egyszerű: az ötvenes éveiben járó férfi gyengédségre vágyik, de éppen azok a nők tűnnek el mellőle, akiktől megkaphatná azt.

A tanár igényeire rímelnek egy árván maradt, huszonéves testvérpár idősebb tagjának, Zsófinak vágyai. A törekeny egészségével és labilis mentális állapotával ne-

hezen megbirkózó lány egy határozott, intelligens partnerre vágyik, akinek a segítségével háttat fordíthat eddigi életének. A kvartert negyedik hangján Zsófi öccse, egy zabolátlan, mindenre kapható fiú szólal meg, aki időről időre kábítószerek, kisebb bűncselekmények, balhék felé fordul, így biztosítva az általános reménytelenség túléléséhez szükséges adrenalinmennyiséget.

Az elbeszélők tudatosan felépített karaktereknek bizonyulnak, hangjaik könnyen elválaszthatók egymástól. Talán éppen ez, az egyes szereplők részletes kidolgozottsága és a közöttük feszülő ellentétek kiemelése teszi annyira látványosan elhibázottá Zsófi öccsének karakterét. A huszonéves fiú monológjait olvasva visszatérő érzésünk, hogy a szerző az öcs „dumáján” keresztül nagyon szájbarágósan szeretné közölni mindazt, amit a beszélő szociális helyzetéről, a világgal való viszonyáról tudni érdemes. A másik három karakter szólamához képest több esetben egyenesen létszerűtlen hangot üt meg. Kiss Tibor Noé ugyanis a szinte emészthetetlenül sok

szlenges és vulgáris kifejezés hozzáadásával hiteltelenné teszi a szereplő számos megszólalását, így az öcs gyakran akaratlanul is önmaga paródiájává válik.

A közös történeten belül a végzetes baleset két főszereplőjének, Dorkának és Zsófi öccsének hangja elhalványodik, a másik két elbeszélő válik az egyszerűnek mondható történet fő narrátorpárosává. E kettő közül is kiemelkedik Zsófi szólama, amely meglátásom szerint a négy közül a legfeszesebbnek bizonyul.

Igaz, Zsófi talán túl sokat tud öccséről, a kiszámíthatatlan, durva kamaszról, akivel – bár egy lakásban élnek – élőszóban már nem is beszélnek egymással, mégis, a jól felépített és megjelenített érzelmi és szociális háttér erős kontúrokkal megrajzolt, izgalmas karakter megalkotását eredményezte. A huszonéves lány szerepének jelentőségét növeli az is, hogy ő az, akiben a mű végére megéri a kitörés lehetőségét hordozó döntés, így ha csak egy pillanatra erejéig is, de az események aktív alakítójaként jelenik meg.

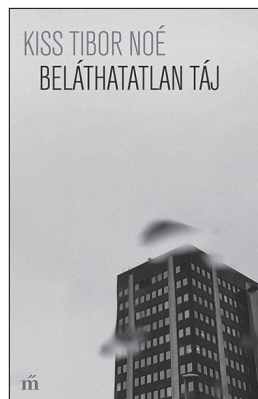
Jóllehet a történelemtanár karakterében is rengeteg potenciál

rejlük, véleményem szerint a lehetőségek jó része kihasználatlan maradt. Bár a viszonylag egyszerű, jól ismert „jobb sorsra érdemes értelmiségi” megfakult szerepét kapta a szerzőtől, mégis ő tekinthető talán a legkiszolgáltatottabbnak.

A négy főszereplő közül csak a két fiatal nőnek ismerjük a nevét, Zsófi nihilben dagonyázó öccsének eredeti nevét egyszer sem említi a szöveg, valószínűleg barátaihoz (Anulu, Serif) hasonlóan ő is egy „harci nevet” használ. Hasonló helyzetben lehet a történelemtanár is, akinek polgári nevével sokkal fontosabb a lányától kapott beceneve (Hulahopp). A baleset következtében tehát nem csak lánya élete forog kockán, a tanárnak attól is tartania kell, hogy nevének elvesztésével menthetetlenül a létezés egy alacsonyabb szintjére süllyed, így korábbi életének újjáépítésére sem lesz már többé lehetősége. Kiss Tibor Noé erre a kevésbé látványos, de nagyon is komoly szenvedéstörténetre a kelletténél valamivel kevesebb időt szentelt: miután Zsófi megszakítja vele a kapcsolatot, a férfi szerepe egyre csökken. Bár a tragédia ket-

téosztott bemutatása nem marad el (Zsófi tud a baleset okáról, a tanár pedig tud Dorka haláláról), a következmények már nem egyenlően oszlanak el, a magára maradó férfi drámájának marginális szerep jut, a regény kétosztatú történetmeséléséből fakadó szimmetriája pedig megtörik az utolsó oldalakon végbenő hangsúlyeltolódás következtében.

Az olvasó számára valószínűleg a Dorka által jegyzett szövegrészek tartogatják a legtöbb kihívást, de Kiss Tibor Noé is jókora kockázatot vállalt, mikor egy kórában fekvő szereplő gondolatainak megszólaltatására tett kísérletet. Sokszor a kívülről beszűrődő elemekbe kapaszkodnak bele a tudatalattiból előcibált gondolatok. Az olvasó ilyenkor úgy érezheti, mintha egy ember lelassított, megszárt agyműködését figyelné, így csak a lecsupaszított, részletek nélküli alapérzetek verbális közlése maradna a kötet lapjain.

A gondolatok közti átmenetek gyakran jól láthatóak, egyértelmű, hogyan mosódnak össze a lány emlékei. Más esetekben azonban Dorka gondolatai nem a külvilág halvány érzeteken keresztül beszűrődő darabkái után kapkodnak, hanem céltalanul sodródnak valahol a tudattalanban: „Álmomban arról álmodom, hogy ezek szavak./ Pedig hangok. Annyiféle hangok./ Meleg hangok, hideg hangok./ Zaklató hangok, vigasztaló hangok./ Hangok, amik bebugyolálnak, miközben alszom. Alszom az álmomban.” (34) Néha pedig egy másik elbeszélő siet Dorka segítségére, ilyenkor a két hang által összeszemesélt pillanat segít eligazodni a kómába esett lány elvont monológjai között. Így kerülhet sor a két szólam együtthangzására akkor is, amikor Dorka gyermekkori balesete mind az intenzív osztályon fekvő lány, mind az őt meglátogató apa gondolatai közé befurakszik: „Elgömbült a küllőgyöngyös bicikli keréke. / A térdemről lehorzsolódott a bőr. / A bokám csurom vér. / ... Anya betakar mégis fázom. / ... Itt vár a kedvenc plüsskutyád az asztalon. / A kedvenc cukrászdád.” (99-100); „húsz évvel ezelőtt ültem

utoljára a kórházi ágya mellett, amikor a bicikliküllő kivágott egy darabot a bokájából. A plüsskutyáját szorongatva aludt el, másnap Csilla vitt neki eperfagyit.” (105)

A kómában fekvő lány gyakran az alvás-ébrenlét fogalompár segítségével számol be állapotáról, de természetesen nem csak ezek a közkeletű és egyúttal a szerző előző, hasonló témájú regénye (*Aludnod kellene*) felé kacsintgató kifejezések utalnak Dorka állapotromlására. Fokozatosan épül le a mondatokra egyre kevésbé emlékeztető gondolatok tagolása, először a veszők maradoznak el, később a pontok is eltűnnek, a tragikus végkifejlethez közeledve pedig össze- és szétcsúszó, félbeszakadó szavak bukkannak fel, végleg megszüntetve a szöveg ritmusát. Dorka monológja a történet előrehaladtával egyre inkább a tudatalattiból feltörő képekre, majd végül a képek foszlányaira korlátozódik.

Zsófi öccsének a valóságtól olykor nevetségesen messzire elrugaszkodó monológjaitól eltekintve a regény világa félelmetesen realizstikusan hat. A Kiss Tibor Noé által felépített világ minden

szegletét melankólia hatja át, mégsem hat idegenül vagy ismeretlenül. A bekezdések mellőzésével megalkotott, hömpölygő leírások lassan mozgó, piszkosszürke gleccser módjára gyalulnak simára és jellegtelenre mindent, amit érintenek. A legújabb kori magyar valóság érzetét fokozza az is, hogy a *Beláthatatlan táj* szomorkás világában a szociális média is gyakran megjelenik, mint az általános kilátástalanságnak otthont adó helyek egyike: „Egyik nap szívecskézik egymást, aztán meg az jön, hogy kinyírlak, a rák egye ki a beledet, és a többi. Egyre rosszabbul érzem magamat az egésztől, de csak görgetek tovább, aztán napokig be sem kapcsolom, és olyankor jó, vagy legalábbis jobb.” (111)

A regény oldalainak alján található rövid, pár szóból álló, szigorúan névszói jellegű sorok is hozzájárulnak a mű alaphangulatának kialakításához. Ezek a mindenféle mozgást nélkülöző, egyszerű jelzős szerkezetek ötödik hangként hullámszerűen együtt a törzsszöveggel, hol a feszültséget, hol a bágyadt lemondást jele-

nítve meg. Párbeszéddek sem szakítják meg az elbeszélésfolyamok képét, (a Dorka-féle szabadverstől eltekintve) egységesen monoton a regény szövege.

A *Beláthatatlan táj* erősségei közül ki kell emelni a regény kétértelmű hatását és jól felépített befejezését is. A szerző ugyanis nem dönti el egyértelműen az olvasó helyett, hogy az utolsó oldalak történéseire a Zsófi szabadulását elhozó, fájdalmas, ugyanakkor boldog befejezésként vagy a baleset utolsó, elkerülhetetlen és egyben legerősebb utórengeként kell-e tekinteni. A cselekmény mesteri lezárása (vagy le nem zárása?) és az atmoszférateremtés a regény elvitathatatlan erényei, amelyek egynéhány szereplő hol jobban, hol kevésbé fájó hiányosságai és sutaságai mellett is a 2020-as év egyik fontos irodalmi művévé tették Kiss Tibor Noé könyvét. Azt azonban, hogy a *Beláthatatlan táj* a kilátástalanság és a pusztulás meglehetősen gazdag hazai irodalmában milyen helyet fog elfoglalni, szinte lehetetlen megjósolni.

Kőhegyi András

Abszurd olvasatok

Almási Miklós, *Az abszurd Shakespeare. Rendhagyó olvasópróbák*, Budapest, Park Könyvkiadó, 2020

Almási Miklós legújabb könyve, *Az abszurd Shakespeare: Rendhagyó olvasópróbák* 2020-ban jelent meg a Park Könyvkiadó gondozásában. A mű a címéhez méltó időben jelent meg, hiszen az elmúlt évek bővelkedtek abszurdításokban és váratlan fordulatokban. Bár a téma felettébb időszerű, a vizsgálat tárgya időtlen klasszikusnak számít, hiszen Almási Shakespeare műveit veszi górcső alá a könyv első felében. A szerző olyan jól ismert műveket elemez, mint *A vihar*, a *Szentivánéji álom* vagy a *Hamlet*. A vizsgált darabok tekintetében szokatlannak tűnhet, hogy az abszurd dráma sajátosságait próbálja feltérképezni, hiszen az abszurd 20. századi irányzat. A könyv második felében rá is térünk frissebb darabokra, úgy mint Lessing *Bölcs Náthánjára*, a *Borisz Godunovra* Puskindól vagy Büchner *Woyzeckjére*. Ezek azonban még mindig nem tekinthetők a szó hagyományos értel-

mében abszurd daraboknak, viszont a könyv végére megérkezik a modern klasszikus, az abszurd dráma meghatározó műve, Beckett *Godot*-ja. A könyv címéből és a felsorolt darabokból is szükségszerűen adódik két kérdés. Egyrészt, hogy mi a közös a 20. századi abszurdban és a 16–17. századi Shakespeare-művekben, másrészt pedig, hogy miért szerepel Lessing, Puskin, Büchner és Beckett egy Shakespeare-ről szóló könyvben. A második kérdést talán azzal meg is tudnánk válaszolni, hogy a könyv igazából nem Shakespeare-ről és drámáiról szól, hanem valami teljesen másról: az abszurdról, furcsa helyzetekről, az életünk sajátosságairól, és az pusztán a véletlen műve, hogy ilyen helyzetek Shakespeare drámáiban is előfordulnak. Amint azt maga Almási is elismeri a *Bölcs Náthánról* szóló fejezetben, a darab értelmezését áthatják a 20. század szörnyűséges eseményei

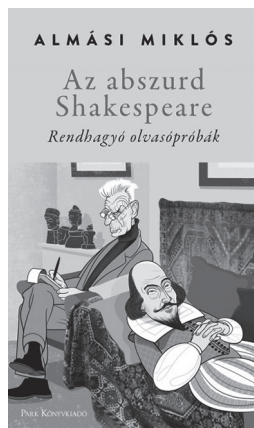
és a kiábrándultság érzése. Ez azonban nem csak Lessing esetén igaz, hiszen Shakespeare „legzöldebb” vígjátékainak olvasatában is már-már bántóan pesszimista és szkeptikus olvasatokkal kell szembesülnünk. Ha az első kérdést próbáljuk megválaszolni, akkor viszont nehezebb dolgunk van, és sorra kell vennünk a darabokat, valamint azt is, hogy Almási mit ért az abszurd jelenség alatt.

A könyv a bevezetőben reflektál az alcímre, azaz, hogy mit is jelent az olvasópróba, majd röviden és tömören kifejti, hogy miképp is használja az abszurd fogalmát. Nem túl meglepően Almási az abszurdot nagyon tág fogalomként értelmezi, ami érthető is, hiszen másképp nagyon nehéz lenne értelmezni a Shakespeare-darabok abszurdnak nevezett vonásait. Az abszurd tehát nem más, mint „minden, ami a napi rutintól, a megszokottól eltér” (7). Ez a fajta fogalomhasználat azonban kétélű fegyver. A tágabban értelmezett fogalom előnye, hogy az elemzések változatosak maradnak, a fókuszpont folytonos eltolódása lehetővé teszi, hogy más és más aspektusát

vizsgáljuk a daraboknak, de a legértékesebb az, hogy lehetőséget ad az unalomig ismételt kritikai irányzatok által használt szakszargon elkerülésére. Ez pedig a könyv egyik célja is, azaz a szerző szándékosan szét kívánja feszíteni a szokványos értelmezési kereteket. A lazán kezelt fogalmi háló hátránya azonban az, hogy néhol az abszurd értelmét veszti.

Kicsit az az érzésünk támad, hogy az abszurd tényleg bármi lehet, amit annak szeretnénk látni. Az abszurd sok esetben az örültség, a következetlenség,

a humoros helyzet vagy a szokatlan szituáció szinonimájaként érthető, így ha valaki *Az abszurd Shakespeare* lapjain keresztül szeretné jobban megérteni, hogy mi is az az abszurd, könnyen tévútra tévedhet. Mindenképpen el kell ismernünk, hogy Almási tisztában van a tág fogalomértelmezés veszélyeivel, sok esetben saját

maga hívja fel a figyelmet arra, hogy egyes helyzeteket „túlértelmezhet”, sőt már a bevezetésben is kitér arra, hogy nem várja el, hogy az olvasó elfogadja mindazt, amit leír. Minden hasonló figyelmeztetés ellenére az olvasó úgy érezheti, hogy az abszurd fogalma kiüresedik, és elveszíti irodalomkritikai jelentését. Az egyik legbántóbb példa erre az *Othellóról* szóló fejezet némileg elszórt konklúziója, miszerint a „darab végső abszurditása: egy hiperokos férfi képes bedőlni a legprimitívebb intrikának, s a bulvárszintű manipuláció egyszerűen kiveri a ráció biztosítékát” (127). Ki ne hallott volna olyan intelligens emberről, akit nem lehet becsapni a legátlatzóbb trükkel? Hol van itt az abszurd? Ez a konklúzió épp a korábban említett 20. századi tapasztalatok után nem lehet abszurd vagy nem-hétköznapi, hiszen mind a mai napig nehéz összeegyeztetni a legnagyobb gondolkodók eredményeit az elnyomó politikai rendszerekben vállalt szerepükkel. Sőt, sok esetben a 21. század aktualitásait is felfedezhetjük ebben a konklúzióban, de épp ezért nehéz ab-

szurdként tekinteni rájuk. Almási hiába idézi meg a könyv egy későbbi fejezetében a jól ismert Abszurdisztán kifejezést, ettől még nem érezzük otthonosabbnak az abszurd fogalmát az *Othellóban* csak azért, mert egy intelligens embert elvakítanak az érzelmei. A tág abszurd-fogalom ellenére a mű olvasása során az az érzésünk támad, hogy az abszurd olvasatok annál helyénvalóbbakká válnak, minél közelebb kerülünk Beckett korához.

Az abszurdhoz méltóan a könyv bizonyos értelemben a végéről indul: az elsőként taglalt Shakespeare-mű egyben az utolsó is, hiszen az irodalomtudomány *A vihart* tartja az utolsó olyan Shakespeare-műnek, amit a szerző egyedül írt. Utolsó műként *A vihart* sokszor úgy értelmezik, mint a drámaíró végső búcsúját a színháztól, így az elemzések többsége az önéletrajzi megközelítésből próbálja értelmezni a darabot. Almási azonban merőben más utat választ, hiszen az elemzést áthatja a kotti történelem-szemlélet és a freudi pszichoanalízis. Bár a könyv célként tűzi ki, hogy újszerű megközelítésből

vizsgálja a darabokat, A *viharról* szóló fejezetben jelentős szerepet kap a természeti és emberi erők szembeállítás, valamint a Shakespeare-rel foglalkozó poszt-kolonialista kritika egyik vessző-paripája, a gyarmatosítás témája. Ebben a tekintetben a fejezet nem tartalmaz új gondolatokat, és a már jól ismert kritikai észrevételeket ismerteti.

A *Szentivánéji álom* vizsgálata során a szerző visszatér a kotti és freudi értelmezésekhez, amelyek meghatározóak maradnak a Shakespeare-dramákról szóló további fejezetekben is. Miképp A *viharról* szóló fejezet esetében, úgy itt is a szerelmesek közti viszonyt elsősorban hatalmi harc-ként értelmezi a szerző, ezért nem meglepő, hogy a darabot inkább tragédiaként látjuk, mintsem komédiaként. Az előző fejezetben megismert egyéb motívumok is újra előkerülnek azáltal, hogy Puck és Ariel között párhuzamot von a szerző, illetve ahogy a természet és ember viszonyát mutatja be. Ezúttal a nappal és éjszaka változásából következő viselkedésbeli különbségekre fókuszál, amelyek reprezentálják a

hazug, ám tudatos és az ösztönös, de igaz tudattalant. A szerelem kábítószerként való felfogása megágyaz a következő fejezet egyik gondolatának, ahol a hatalom válik kábítószerre.

Sajnos a szerelem vagy a hatalom mint kábítószer azonban számomra közhelyes értelmezésnek bizonyulnak, és a III. *Richárdról* írott fejezetben is visszatérünk a bevett megközelítéshez. E szerint Richárdot a hatalom paradox jellege ejti csapdába, és az értelmezés a későbbiekben sem tér le a járt útról. Már számtalan értekezésben olvashattuk, hogy Richárd nem is a hatalmat élvezi, hanem azt, ahogyan azt képes megszerezni, illetve hogy Richárd egy színészkirály, aki nem tud mit kezdeni a hatalommal annak megszerzése után. A fejezet egyik legizgalmasabb kérdése az etikai dimenziók vizsgálata során bukkan fel, kiváltképp az a kérdés, hogy tényleg hajlamosak vagyunk-e megbocsátani a főszereplő gaztetteit pusztán azért, mert intelligens. A szerző – jó érzéssel – nem ad egyértelmű választ a kérdésekre, és inkább hagyja az olvasót, hogy saját maga

reflektáljon a felvetésre. Szintén ebben a fejezetben találhatunk egy illusztris példát a szerző humorára. Shakespeare szexuális orientációjának kérdése örökzöld téma, így megmosolyogtató az a feltevés, hogy Shakespeare valójában transznemű, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy milyen jól látta „az asszony nép empatikus emberismeretét” (64). Még ha helyesen is értékelem viccként az ehhez hasonló megjegyzéseket, a Shakespeare-kritikában kevésbé jártas olvasó számára ezek akár komolyan vehető észrevételeknek is tűnhetnek.

Ez kiváltképp akkor válik problematikussá, amikor Almási olyan kurrens témákhoz nyúl, mint a Me Too-mozgalom, melynek tagjait „olykor eltúlzott háborgással” (106.) vádolja. Mivel nem fejt ki, hogy mi is az az eltúlzott háborgás, így ezek az utalások nehezen értelmezhetőek az adott kontextusban. Jelen esetben épp egy olyan helyen említi a Me Too-mozgalmat a *Szeget szeggel* kapcsán, ahol Izabellának döntenie kell bátyja élete és a nemi erőszak között – bár ezt Almási pusztán csak a szüzesség

elvesztésének dimenziójában látatja. A darab egyik súlyos erkölcsi kérdését ilyen leegyszerűsítő megközelítésben tálni úgy, hogy egy komoly társadalmi problémát közbeszédbe emelő mozgalommal hozza összefüggésbe, hibának minősíthető. A témát talán érdekesebb lett volna részletesebben kifejteni. Ez még akkor is igaz, ha amúgy a fejezet központi kérdései nem ezek, hanem a Herceg politikai rátermettsége és a hatalom abszurditása.

A III. *Richárd* és a *Szeget szeggel* közé azonban beékelődik a könyv egyik legtöbb nívóval szolgáló fejezete a *Macbeth*ről. Az igazán merész értelmezés a mainstream kritikával itt szakít a legerősebben, hiszen az egyik legsötétebb Shakespeare-tragédiát fekete komédiaként tárja elénk a szerző. A mű abszurd jellegét Lady Macbeth karakterén keresztül ragadja meg, és elveti azt a már-már megkérdőjelezhetetlennek gondolt vélekedést, miszerint a Lady tartása valamiféle nagyságot kölcsönöz számára. Almási kiváló kritikai éleslátását bizonyítja a megfigyelés, miszerint a pipogyaság és a vérszomj

egymásra találásának milyen borzasztó következményei lehetnek. A könyv egyik legfigyelemreméltebb fejezete ez annak ellenére is, hogy a szerző végül mégis visszatér a már gyakran ismételt konklúzióhoz, amely azt állítja, hogy Macbeth azért tekinthető tragikus hősnek, mert szembeszáll Macduffal.

Az *Othello* kapcsán is egy bevált kritikai szempontból közelít a szerző, hiszen az elemzést *Othello* mássága köré fűzi fel. Az értelmezés azonban hamar kimozdul a megszokott mederből, amint a ma is aktuális migrációs válságot idézi meg azáltal, hogy emlékeztet bennünket a mórok deportálására Spanyolországból. Az, hogy *Othello* hazátlan migráns, mégsem az elemzés legérdekesebb pontja, hanem az, hogy a magány és a kiválóság együttese hogyan vezet tragédiához. Ez azért is kiemelkedő, mert a kritika a magány kapcsán inkább a *Hamletre* fókuszál (egyébként teljesen érthetetlen okból kifolyólag, hiszen *Hamletet* nagyon ritkán látjuk igazán egyedül). Az amúgy briliáns elemzéssel – hogy a tragédia rejtett üzenete a szenvedély elsöprő

erejéről szól – csak két ponton vitatkoznék: Almási szerint *Desdemona*t *Othello* szexuális vonzereje csábítja el, valamint *Desdemona* mindenkit szexőrültté tesz. Egyrészt az első pont veszélyesen apellál rasszista félelmekre, másrészt pedig leegyszerűsítve láttatja *Desdemona*t, akinek a darabban játszott szerepét amúgy is kevésbé fejti ki a vizsgáldóság során. A másik pont az, hogy a darabban semmiféle utalás nem található arra, hogy *Desdemona* bárkit is szexőrültté tenne. Ezt a szerző is elismeri, de meggyőző érveket mégsem hoz fel az állítása mellett, holott ez tényleg elképzelhető lenne.

A *Vízkereszt*-értelmezés egy megkérdőjelezhető érvényű életrajzi megközelítést vonultat fel, történetesen azt, hogy *Viola* transzszexualitása valójában *Shakespeare* identitásvallomásként fogható fel. Szerencsére hamarosan eltávolodik ettől a megközelítéstől, és a darab abszurd vonásait a ki nem élt viszonyokban, illetve a clown alakjában találja meg. Azt már nagyon sokan leírták, hogy *Shakespeare*-nél az igazán „normális” karakterek

mindig a bohócok, de Almási kellő pontossággal világít rá ennek az árára: a bolond az erotika száműzöttjévé válik. Nietzsche megidévezve megállapítja, hogy a clown túl van jón és rosszon, illetve azt is, hogy „a dráma tengelye – e bizarr szerelmi komédiában különösen – maga a Bolond” (142).

Kissé meglepő módon Almási a könyv felénél, az *Ahogy tetszik* kapcsán említi azt a felvetést, hogy talán erőltetett kísérlet lehet abszurd struktúrát keresni egy vígjátékban. A felvetés azért is meghökkentő, mert már több komikus darabot is ebből a szemszögből vizsgált, de azért is, mert leginkább épp ebben az írásban rajzolódik ki a vígjáték mögött elrejtett abszurditás. A halál fenyegetése kevés más vígjátéknál kap ekkora hangsúlyt (talán a késői románcok, köztük *A vihar*, bizonyulnak kivételnek). Habár a civilizáció és a természet között fennálló fordított viszonyból indulunk – itt arra gondolok, hogy a vad természet is utópisztikusabb a városi létnél –, a hangsúly hamarosan áthelyeződik a bohóc szerepére és a szerelem-veszély abszurd viszonyának kettős játé-

kára, amelynek természetét a szerző lényeglátó elemzéssel mutatja be.

Shakespeare legismertebb művéről írni mindig nagy kihívás, a *Hamlet* különösen nehéz darab, és sajnos már az elemzés felvezetésénél megkérdőjelezhető állítással találkozunk. Almási szerint „az eredeti mű mai színpadon eljátszhatatlan” (164.), és bár igazságtalan szörszálhasogatásnak tűnhet, de felvetődik a kérdés, hogy mi is az eredeti mű. Itt most nem a Shakespeare verziója előtti elveszett *Hamletre* gondolok, amit egyes vélekedések szerint Thomas Kyd íratott, hanem arra, hogy a tragédia több szövegvariánsát is ismerjük. Melyiket tekint a szerző eredetinek? Ez a kérdés azért fontos, mert a fejezetben a rejtélyekre és a nyitottan hagyott kérdésekre összpontosítunk. Ezek közé tartozik az is, hogy vajon Gertrúd tudott-e a gyilkosságról, és Almási szerint Hamlet azért gyötri anyját, hogy ezt megtudja, bár erre nyíltan nem kérdez rá. Ez azonban nem teljesen igaz, hiszen a mű egyik fennmaradt szövegváltozatában a királyfi szembesíti a gyilkossággal az anyját, mire

Gertrúd – illetve Gertred – a mennyekre esküszik, hogy ő ugyan nem tudott semmit a gyilkosságról. (Az más kérdés, hogy hiszünk-e neki.) Mivel azonban ez csak egy a darab rejtélyei közül, ez a rövidebb rész nem csorbítja a vizsgálódás egyéb érdemeit. Sőt, az észrevétel, hogy az örök a darab nyitójelenetében két jelszót használnak, egy nagyon izgalmas problémához vezet, amelyre – tudomásom szerint – mások még nem figyeltek fel.

A kora modern Angliát hátrahagyva a többi darab értelmezését nagyjából Shakespeare-től függetlenül végzi a szerző, és a két kapcsolódási pont az abszurd és a drámák kettős szerkezete marad. Shakespeare igazából kikopik a könyvből, és érdemlegesen csak a *Borisz Godunov* kapcsán válik újra relevánssá abból a szempontból, hogy Puskin a királydrámák „elitista műfaját” ismét „a nép felé nyitja ki” (213). A könyv ezen második részében modern szemlélettel tekintünk a darabokra, amelyeken keresztül olyan témákat érintünk, mint a civilizációs ellentétek Nyugat és Kelet között, az eltárgyasulás

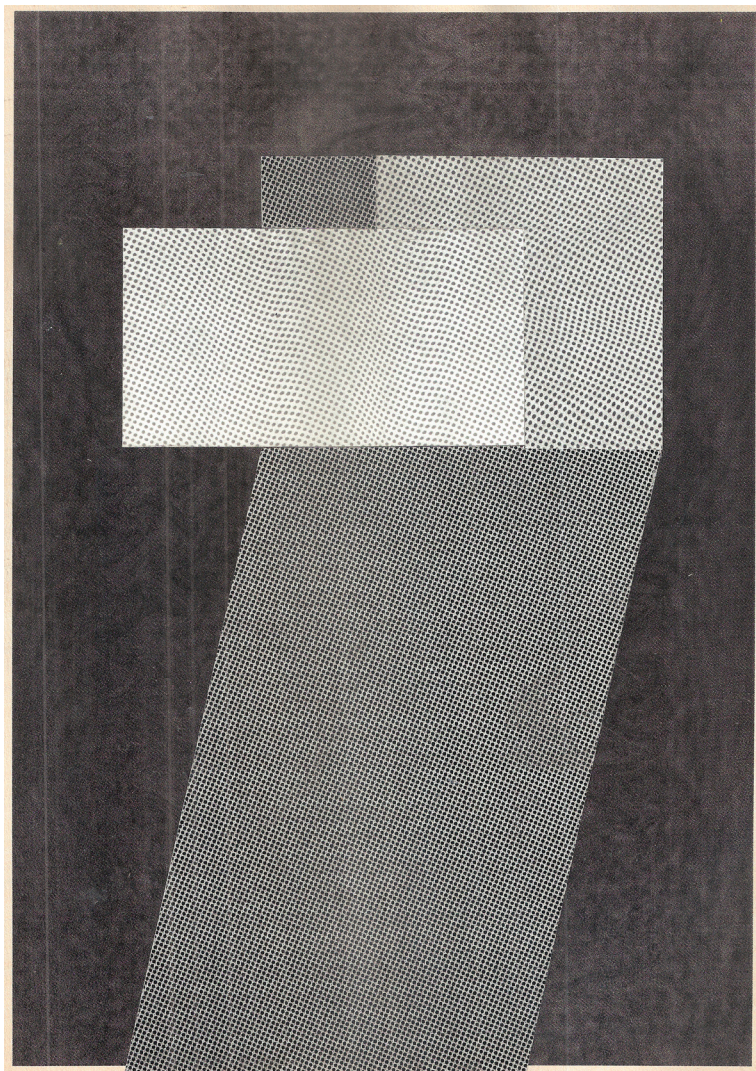
problematikája, a holokauszt hatása, vagy éppen a fake news. Be-fejezéseképp, miképpen Puskin visszahozta a drámát a „népnek”, úgy Almási is visszahozza az abszurdot a hétköznapok normalitásába, és megmutatja, hogy az abszurd és a hétköznap nem egymást kölcsönösen kizáró jelenségek.

Összegzőképpen elmondható, hogy Az *abszurd Shakespeare* néhol beváltja az ígérteit és ténylegesen rendhagyó, eredeti értelmezéseket mutat fel, néhol pedig megragad a Shakespeare-kritika alaptételeinek szintjén. Ez kevésbé meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy egy esszégyűjteményt olvasunk, és tíz írás már korábban megjelent. Ennek ellenére a könyv kevésbé érződik esszégyűjteményének, mintsem önálló egész írásnak. A fejezetek egymásra reflektálnak, sőt a könyv egy nagyon szép keretes szerkezetet kap azáltal, hogy A viharral kapcsolatban említett úr-szolga viszony ismét terítékre kerül a *Godot-ra várva* kapcsán. Az írás szerkezetét tekintve kiemelendő, hogy a fejezetek rövid alfejezetekre osztása lehetővé teszi, hogy

az olvasó megálljon és eltöprengjen a szerző észrevételein. Erre szükség is van, hiszen a könyv „mögött” elképesztő méretű tudás és olvasottság rejtőzik, még úgy is, hogy ezt a közérthető, fesztelen stílus elfedi. A mélyebb filozófiai problémákat is lényegre törő rövidegességgel ábrázolja a szerző, bár ez néha átcsap túlzott leegyszerűsítésekbe. A filozófia kapcsán fontos még, hogy ugyan az alcímbe említett olvasópróba valamiféle színházi megközelítést sejtet, a könyv sokkal kevésbé tartja szem előtt a színpadot és a drámák azon való megjelenítését, helyette inkább irodalomkritikai szemléletből tekintünk a vizsgált művekre. A filozófiai megközelítés azonban nem holmi köldök-néző elmélkedés, hanem rele-

váns, kurrens témák felmutatása a klasszikus szövegeken keresztül. Hogy ez hol csap át „túlolvasásba”, az már ízlés kérdése, de erre maga a szerző is reflektál, és ez a tudatosság mindenképp a mű javára válik. Amint azt a bevezetőben említettem, az olvasatok sokszor pesszimista, lekicsinylő, nihilista vagy éppen kiábrándult hangvételűek, függetlenül attól, hogy a vizsgált mű komédia vagy tragédia. Ez persze abból adódik, hogy Almási a tragédiát komédiaként, a komédiát pedig tragédiaként olvassa. Gyakran meg is fogalmazódott bennem a felvetés, hogy bizony így is lehet a darabot olvasni, de minek? Van ennek az olvasatnak legitimitása? A válaszom az, hogy van és érdemes is vele foglalkozni.

Dávid Gergő

Fridvalszki Márk

Material Study IX., 2016

digitális nyomtatás, kollázs, régi papír, 21 × 29,7 cm

E számunk szerzői

Ádám Gergő (1988), *Budapest* • **Balla Zsófia** (1949) költő, újságíró, legutóbbi kötete: *Az élet két fele. Versek, 1965–2019* (Kalligram, 2019), *Budapest* • **Dávid Gergő** (1991) irodalmár, oktató, *Veszprém* • **Eged Bertalan** (1997) esztéta, *Budapest* • **Élő Csenge Enikő** (1992) költő • **Fridvalszki Márk** (1981) képzőművész, szerkesztő (*Technologie und das Unheimliche*), *Berlin* • **Kőhegyi András** (2003) író, kritikus, *Veszprém* • **Körtesi Márton** (1990) költő műszaki szakszövegíró, *Budapest* • **Littner Zsolt** (1971) ügyvéd, *Budapest* • **Mohos Máté** (1995) újságíró, kritikus, *Budapest* • **Nagy Márta Júlia** (1982) költő, legutóbbi kötete: *Elígért lány* (Jelenkor, 2021), *Budapest* • **Oravecz Imre** (1943) költő, író, műfordító, legutóbbi kötete: *Ókontri. A rög gyermekei III.* (Magvető, 2018), *Szajla* • **Szöllőssy Balázs** (1981) költő, szerkesztő, műfordító, legutóbbi kötete: *A Kilátó Presszóban* (Symposion, 2019), *Budapest* • **Ahmet Hamdi Tanpınar** (1901-1962) költő, író, irodalmár, esszéista, legutóbbi kötete magyarul: *Belső béke* (Trivium, 2020; ford.: Nagy Marietta), *Isztambul* • **Veréb Árnika** (1995) költő, író, az ELTE BTK hallgatója, legutóbbi kötete: *Régiek* (Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, 2020), *Szentendre*

ISSN 2060-3207 21003

9 772060 320701

Ára: 500 Ft

A white rectangular label is centered on the dark blue circle. It contains the ISSN number 2060-3207 and the number 21003 at the top. Below this is a standard barcode. Underneath the barcode is the number 9 772060 320701. At the bottom of the label, the text 'Ára: 500 Ft' is written.